

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT INSTITUTI

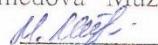
XALQ IJODIYOTI FAKULTETI

"MADANIYAT VA SAN'AT MUASSASALARINI TASHKIL ETISH VA
BOSHQARISH" KAFEDRASI

**Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning
madananiy – ma'rifiy vositalari mavzusidagi**

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Bajardi: "Madaniyat va san'at muassasalarini tashkil etish va boshqarish" ta'lim yo'nalishi bitiruvchi 4 kurs talabasi

Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizi 
(imlo)

Ilmiy rahbar: "Madaniyat va san'at muassasalarini tashkil etish va boshqarish" kafedrasini dosent
V.Q.Rustamov 
(imlo)



Bitiruv malakaviy ishi kafedradan dastlabki himoyadan o'tdi. Kafedra majlisining 26 sonli bayonnomasi "17" may 2018 yil

TOSHKENT - 2018

Bitiruv malakaviy ishi himoyaga tavsiya etildi

"Xalq ijodiyoti" fakulteti dekani
J.Mamatqosimov

"19" iyul 2018 yil



"Madaniyat vas an'at muassasalarini tashkil etish va boshqarish kafedrasini mudiri B.Salaydindiyev

"12" iyun 2018 yil



Mundarija

KIRISH..... 3

I.BOB. MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

1.1.Mafkuraviy immunitet haqida tushuncha va mafkuraviy tizimining asosiy unsurlari.....9

1.2. Mafkuraviy profilaktika – mafkuraviy immunitetni shakllantiruvchi asosiy omili.....24

II. BOB. MADANIYAT MUASSASALARIDA YOSHLAR ONGIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH USLUBLARI

2.1. Mafkuraviy immunitetni shakllantirishda madaniy-ma'rifiy tadbirlarning o'rni va roli.....37

2.2. Mafkuraviy immunitet va madaniy- ma'rifiy muassasalarida tarbiya muammolari.....58

Xulosa.....73

TAVSIYALAR.....76

GLOSSARIY.....78

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....76

Mavzuning dolzarbliji: Mustaqillik sharoitida ma’naviy islohotlar zamirida madaniy-ma’rifiy muassasalar faoliyati tubdan o‘zgardi, yangi mazmun kasb etdi, shaklan kamol topdi. Bu o‘zgarishlar istiqlol bergen imkoniyatlar asosida sodir bo‘ldi. Zero, bu sohaning yangilanishi tarixiy zarurat edi.

Madaniy-ma’rifiy muassasalar xalqning ma’naviy ehtiyojlarini qondirish, milliy an’analarini tiklash, xalq ijodini ravnaq toptirish, yangi milliy mafkurani targ‘ib etish maskaniga aylandi. Hozirgi kunda xalqimizni dunyoda kechayotgan murakkab siyosiy, mafkuraviy kurashlardan muntazam xabardor qilish, jahonda va yon atrofimizda sodir bo‘layotgan voqeа-hodisalarga nisbatan fuqarolarimizda ongli munosabatni shakllantirish, ularda milliy manfaatlarimizni chuqur anglash va himoya qilish, shu aziz Vatan uchun, uning buguni va ertasi uchun daxldorlik va mas’ullik tuyg‘usini yanada kuchaytirishga qaratilgan ma’rifiy ishlar amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan.

Ma’naviy-ma’rifiy va mafkuraviy targ‘ibot ishlari hech qachon hozirgidek dolzarb vazifaga aylanmagan. Ma’naviy islohotlar davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi bo‘lgani, mafkuraviy tahdid va axboriy xurujlar ko‘payib borayotgani, odamlar ongi va qalbini egallash yo‘lidagi kurash jarayonlari kuchaygani uchun hayotning barcha jabhalari, ishlab chiqarishning hamma sohalari, aholining hamma qatlamlari orasida, ma’naviy-ma’rifiy va mafkuraviy sohada jadal ishlarni amalga oshirish, targ‘ibotchi oldidagi eng muhim vazifa hisoblanadi. Yoshlar tarbiyasi, sport, intellektual salohiyatni oshirish, kitob o‘qish, mutolaa madaniyatini shakllantirish, yoshlarni ilmli, bilimli, dunyoqarashlarining keng bo‘lishi, jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘sish va boshqalar davlatimiz siyosatining asosiy masalalalari sifatida qaralayotganligi sir emas. Zero, yurtboshimiz Sh.Mirziyoyev aytib o‘tganlaridek, “Yoshlarning ilmiy va badiiy kitoblar, jumladan, elektron asarlarni o‘qishga bo‘lgan qiziqishini yanada oshirish, huquqiy, ekologik, tibbiy va axborot-

kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini yuksaltirish orqali ularda turli mafkuraviy tahdidlarga, xususan, diniy ekstremizm, terrorizm, «ommaviy madaniyat» va boshqa yot g‘oyalarga qarshi mustahkam immunitetni shakllantirish”¹ masalalari hozirgi kunning eng muhim strategik vazifalaridandir.

Shuning uchun ham ma’naviy-ma’rifiy va mafkuraviy targ‘ibot ishlari qanday dastur va yo‘nalish, qaysi ko‘rsatma va qo‘llanma, qanaqa reja asosida, qay saviyada, kimlar tarafidan olib borilayotgani g‘oyat muhim masala bo‘lib turibdi.

Milliy istiqlol g‘oyalari asosida kamol topayotgan bugungi yoshlar mustahkam e’tiqod, yuksak dunyoqarash, ma’rifat asosida o‘zligini namoyon etmoqni, mamlakatimiz aholisini qalbi va ongini egallahsga qaratilgan tahdidlarga qarshi turishi va ogoh bo‘lib yashamog‘i uchun madaniy-ma’rify tabdirlar saviyasini ham zamon talabi darajasida moslashtirmoq zarur. Shunday qilib, jaholatga qarshi ma’rifat asosida kurashish, ma’rifatchilik milliy istiqlol g‘oyasining muhim tamoyillaridan bo‘lib, sog‘lom e’tiqod, yuksak dunyo qarash hamda mafkuraviy immunitet asoslarini mustahkamlashga xizmat qila oladigan tadbirlar rejasini yaratish zarurdir.

Bugungi yoshlar ertangi jamiyatimizning taqdirini belgilovchi avloddir. Yoshlarga qat’iy tarbiya bersak, bizning kelajagimiz ham shunday bo‘ladi. Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishda madaniy-ma’rifiy muassasalarning imkoniyatlari katta. O‘quv yurtlari, asosan bilim, tarbiya berish bilan shug‘ullansa, madaniy-ma’rifiy muassasalar ularning bo‘sh vaqtini maroqli o‘tkazishga ko‘mak beradi. Biroq, joylardagi madaniyat muassasalari aholining barcha qatlamlari uchun umumiy tadbirlarni o‘tkazadilar. Ular yoshlarning ehtiyoji, qiziqishi va ularning ruhiyatiga mos tadbirlarni tayyorlashsga alohida e’tibor bermoqda. Natijada madaniy-ma’rifiy

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O‘zbekiston Yoshlar Ittifoqi faoliyatini qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida”gi 2017 yil 5 iyuldaggi PF-5106 son Farmonidan.

muassasalarining yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishda va ma’naviy, axloqiy, ruhiy, badiiy tarbiyalash borasidagi faoliyati kerakli darajadan past bo‘lmoqda.

Yoshlar ongiga mafkuraviy immunitetni shakllantirish bo‘yicha endigi asosiy vazifalar: keng jamoatchilik, ziyolilarimiz ilm va madaniyat namoyondalari, avvalo ma’rifiy soha xodimlari milliy mafkurani takomillashtirish uchun asosiy tamoyillarini yoshlar ongiga singdirish, dunyoqarashni kengaytirishga bag‘ishlangan tadbirlarni yangi bosqichga ko‘tarishdir.

Yangi avlod madaniyat va madaniy-ma’rifiy muassasalar, mafkurani shakllantirish va xalqimiz ongiga singdirishda katta imkoniyatlarga egadir. Bunda teatr, kutubxona, madaniyat va aholi dam olish markazi va madaniyat saroylari, istirohat bog‘lari, muzeylar va boshqa muassasalar faoliyatidan keng foydalanish, kishilarning dunyo qarashini yuksaltiradigan, odamlarga ruhiy va ma’naviy ozuqa beradigan tadbirlar majmuuni ishlab chiqarish va amalga oshirish dolzarblik kasb etmoqda. Milliy istiqlol mafkurasi tamoyillarida ko‘rsatilganidek, madaniy-ma’rifiy muassasalarda turli anjumanlar, davra suhbatlari, baxs munozaralar, uchrashuvlar, uyushmalar, milliy istiqlol mafkurasining mazmuni va mohiyati yoshlar ongiga tushunarli tezda yetib boradigan qo‘llanma va maslahatlar ishlab chiqish ham yosh tadqiqotchilarimiz va soha mutaxassislari zimmasida turgan ma’suliyatli ishlardan biri hisoblanadi.

Bitiruv malakaviy ishining maqsad va vazifalari: Madaniy-ma’rifiy tadbirlar faoliyatida milliy g‘oya va shaxs tarbiyasini targ‘ib qilish, imkoniyatlaridan keng foydalanish va uni ta’lim-tarbiya jarayoniga tadbiq etish, va ijobjiy natijalarga erishish hisoblanib quydagи vazifalarni bajarishga undadi.

- milliy mafkurani targ‘ib qilishning ahamiyatini o‘rganish;
- madaniyat muassasalarining milliy mafkurani targ‘ib etish borasidagi mavjud ilg‘or tajribalarni o‘rganish va tahlil qilish;

- yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishga oid qarashlar, tushunchalarni keng targ‘ib qilish;
- madaniy-ma’rifiy tadbirlarni uyushtirish jarayonida tashkiliy omilining muammosini hal qilishni aniqlash:
- madaniyat muassasalari faoliyati jarayonida targ‘ibot omilining asosiy e’tiborini shaxsni shakillantirishga jalb qilish;
- vazifalarning bajarilishini nazorat qilish.

Tadqiqot obyekti va predmeti: Madaniyat muassasalari faoliyati jarayonida yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayoni. Predmeti esa madaniyat muassasalarda madaniy-ma’rifiy tadbirlar samaradorligini oshirishda targ‘ibot tashviqot ishlari, qolaversa madaniyat muassasalari va barcha ta’lim muassasalari faoliyatining asosiy qismini yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish imkoniyatlaridan foydalanishning shakl, metod va vositalari tadqiqotimizning predmetini tashkil etadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi: Ushbu tadqiqot ishida Istiqlol sharoitida madaniy tadbirlarning rivojlanishini boshqarishda aholiga namunali xizmat ko‘rsatish ijtimoiy faollikni oshirishda o‘ziga xos o‘rni aniqlandi, yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishida ijtimoiylashuv va hayotda o‘z o‘rniga ega bo‘lishga qiziqishlarini uyg‘otish hamda yosh avlodni vatanparvarlik g`oyalar bilan kamol topishi uchun xizmat qiladi.

Tadqiqotning nazariy va amaliy ahamiyati: Milliy g‘oyani targ‘ib etishda madaniyat muassasalarining o‘rni va rolini tahlil qilish va yoshlar ongiga mafkuraviy immunitetni singdirishga asoslangan tadbirlarni uyushtirish, yoshlarning bo‘sh vaqtлari bilan bog‘liq istiqbolli rejalar tuzish uchun ilmiy asos izlash;

- madaniyat muassasalari faoliyatida milliy g‘oyani targ‘ib etishning keng imkoniyatlaridan foydalanib, barcha yoshlarga mafkura tushunchasini ilmiy asosda yoritib berish;
- yoshlar tarbiyasida eng muhim ahamiyatga ega bo‘lgan madaniyat va san’at uyg‘unligining asl mohiyatini ochib berish;

- madaniyat muassasalari faoliyatida milliy mafkurani targ‘ib etishning o‘ziga xosligi va madaniyat muassasalaridan keng ko‘lamda foydalana olishga bog‘liq vositalarni ilmiy asosda o‘rganish;
- madaniyat muassasalari faoliyatida mafkuraviy immunitetning muhimlilik darajasini hamda dolzarb muammolarini ohib berish;
- mustaqillik davrida madaniyat muassasalari tizimi, mafkuraviy immunitet va kelajak istiqboli yuzasidan aniq mulohazalar va sohani rivojlantirishga oid aniq takliflar kiritishdan iborat.

Mavzu bo‘yicha qisqacha adabiyotlar tahlili: Shaxs tarbiyasini targ‘ib qilgan holda nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirgan mutafakkirlarning asarlari o‘sib kelayotgan avlodning axloqiy sifatlarini jumladan shaxsning madaniyatini shakllantirishda muhim qo‘llanmadir. Madaniyat muassasalari faoliyatida miliy mafkurani targ‘ib qilish ularning samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha tinimsiz izlanishlar olib bormoqdalar, shu ishlarning isboti sifatida bir nechta to‘plamlar, qo‘llanma va monografiyalar chop ettirmoqdalar. M.Quronov tomonidan to‘plangan eng yaxshi milliy g‘oya targ‘ibotchilarining maqolalari to‘plamidan foydalandim. A.Begmatov va R. Rustamovalarning “Milliy g‘oya targ‘iboti va madaniy-ma’rifiy tadbirlar”, S.Nishonova, Sh.E.Qurbanov, E.A.Saytxalilov, I.M.Yaqubov, N.E.Jumayeva va boshqa manbalardan foydalanildi. Undan tashqari B.Sayfullayev, V.Rustamovlar tomonidan yaratilgan “Madaniy tadbirlarni tashkil etish mahorati” o‘quv qo‘llanmasi, hukumatimiz tomonidan chiqarilayotgan yoshlar tarbiyasi, madaniyat va san’at sohasiga oid Qaror, farmonlar va boshqa hujatlardan imkon darajasida foydalanildi.

Tadqiqotda qo‘llanilgan uslublarning qisqacha tavsifi:

- madaniyat muassasalari faoliyatları hamda yoshlar tarbiyasiga doir adabiyotlarni o‘rganish;
- pedagogik kuzatuv;
- savol-javob;
- suhbat;

Tadqiqot natijalarining nazariy va amaliy ahamiyati: Madaniyat muassasalari tomonidan olib borilayotgan ishlar, madaniyat va aholi dam olish markazlarini tashkil etilayotganliklari va ularning xalqqa xizmat qilishlarini tahlil qilish, madaniyat muassasalari faoliyatida targ‘ibot-tashviqot ishlari va hususan yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishdagi ba’zi bir ko‘rsatmalarga izohlar va ta’riflar berildi. Madaniyat muassasalari faoliyati imkoniyatlaridan foydalanishning shakl va metodlari tadqiq qilindi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati: madaniy-ma’rifiy tadbirlar orqali mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayonida insonparvarlik, vatanparvarlik, axloqiylik, bag‘rikenglik fazilatlaridan foydalanish orqali milliy g‘oya targ‘iboti madaniy-ma’rifiy tadbirlar samaradorligi oshirildi va ta’limni.ng tarbiya bilan o‘zaro yaxlitliyligi ta’minlandi. Shuningdek, ishimizdan kelgusida shu soha bo‘yicha tahsil olayotgan qiziquvchilar yoshlarga uslubiy qo‘llanma vazifasini o‘tashi ko‘zda tutilgan.

Bitiruv malakaviy ishining qisqacha tavsifi. Ishning tuzilishi kirish, 2 ta bob, 4 ta paragraf, xulosa hamda foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat

I.BOB. MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

1.1.Mafkuraviy immunitet haqida tushuncha va mafkuraviy tizimining asosiy unsurlari

Mafkura har qanday jamiyat hayotida zarur. Mafkura bo’lmasa odam, jamiyat, davlat o’z yo’lini yo’qotishi muqarrar. Ikkinchidan, qayerdaki mafkuraviy bo’shliq, vujudga kelsa, o’sha yerda begona mafkura hukmronlik qilishi ham tayin. Insoniyat yangi asr bo’sag’asida turgan bugungi kunda turli xil

eski va yangi mafkuralarning o'zaro kurashi har qachongidan ham ko'ra shiddatli tus olmoqda. Rang-barang, ba'zan bir-biriga mutlaqo zid dunyoqarashlar, siyosiy, milliy, diniy oqimlar, mazhab va sektalar o'rtasidagi fikr talashuvlari goho bahsmunozara doirasidan chiqib qonli to'qnashuvlar, ommaviy qirg'inqida sabab bo'lmoqda, odamlar boshiga behisob qayg'u-kulfatlar solmoqda. Hozirgi vaqtida dunyoda ikki qarama-qarshi qutb bardam topgan bo'lsada, turli xil maqsad-manfaatlarni ifoda etuvchi mafkuralar tortishuvi to'xtagani yo'q. Ochiq aytish kerakki, bu tortishuvlardan kuzlangan asosiy maqsad - inson, avvalambor yoshlari qalbini egallash, muayyan mamlakat yoki mintaqadagi biror millat yoki xalqning ongiga, uning sezgi-tuyg'ulariga ta'sir o'tkazish, uni o'z dunyoqarashiga boysundirish, ma'naviy jihtdan zaif va tobe qilish. Fikr qaramligi, tafakkur qulligi esa har qanday iqtisodiy yoki siyosiy qaramlikdan ham ko'ra dahshatlidir. Mafkura o'zi nima ekanligini tushuntirib o'tsam .

Mafkura (arab. — fikrlar majmui) — muayyan ijtimoiy guruh, qatlam, millat, jamiyat, davlatning manfaatlari, orzulari, maqsadlari ifodalangan qarashlar va ularni amalga oshirish tizimi. Unda manfaatlari ifodalanayotgan guruh va qatlamlarning o'tmishi, bugungi kuni va istiqboli o'z ifodasini topadi. Mafkura har qanday jamiyat hayotida zarur. Insoniyat tarixida turli-tuman mafkuralar bo'lgan. Turli xalqlar va ijtimoiy kuchlarning g'oyaviy rahnamolari, mutafakkir arboblari o'zlarining manfaat va maqsadlaridan kelib chiqib mafkuraviy ta'limot va dasturlar ishlab chiqqanlar. Har qanday Mafkura jamiyatda yangi paydo bo'lgan ijtimoiy-siyosiy kuchlarning talab-ehtiyojlari, maqsadlarini ifoda etuvchi yangi g'oyaviy tizim sifatida vujudga keladi va, asosan, quyidagi vazifalarni o'z oldiga qo'yadi: muayyan g'oyani odamlarning ongiga va ruhiyatiga singdirish; aholining turli guruhlarini birlashtirish; ko'zlangan maqsad va niyatlarga erishish uchun odamlarni safarbar etish; ularni ma'naviy ruhiy rag'batlantirish; aholini, ayniqsa, yosh avlodni g'oyaviy tarbiyalash va mafkuraviy immunitetni shakllantirish; boshqa mafkuraviy va g'oyaviy ta'sirlardan himoya qilish. Mafkura muayyan falsafiy, diniy ta'limotlar

asosida yaratiladi, ma'lum ilmiy qarashlar, axloqiy tamoyillarga tayanadi. Mafkura o'z mohiyati va ta'sir kuchiga ko'ra, jamiyatni birlashtirishi yoki uni bir-biriga qarama-qarshi taraflarga bo'lib yuborishi, davlatning jahondagi obro' va mavqeini oshirishi yoki tushirishi, xalqlarni yuksaklikka ko'tarishi yoki tanazzulga duchor etishi mumkin. Yuksak maqsadlar, bunyodkor g'oyalarga asoslangan mafkura ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga turtki bo'ladi, ma'naviyatni yuksaltiradi, insonlarni ulug'vor ishlarga safarbar etadi. Ozodlik, erkinlik, mustaqillik, tinchlik, hamkorlik g'oyalari asosida shakllangan, ezgu maqsadlarga xizmat qiladigan mafkura bunyodkorlik xususiyatiga ega bo'ladi. Hukmronlik, mustabidlik, tajovuzkor, bosqinchilik, ekstremistik, aqidaparastlik g'oyalari asosida shakllangan, millat va xalqlarni asoratga soladigan Mafkura vayronkorlik xususiyatiga egadir. Mafkuraning diniy, dunyoviy, milliy, siyosiy va boshqa ko'rinishlari bor. Aksariyat rivojlangan mamlakatlar xalqlari erkinlik, adolat, qonun, inson huquqlari, millatlararo hamjihatlik, diniy bag'rikenglik kabi g'oyalarga asoslangan mafkuraga tayanmoqda. Mustaqillikni mustahkamlashning muhim shartlaridan biri bu g'oyaviy tarbiyani kuchaytirishdan iborat. Bu borada kishilarimizda yot va zararli g'oyalarga qarshi kurashish uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirish zarur. Albatta, mafkuraviy immunitetni shakllantirish kishilar ongida bir xil g'oyani zo'r berib tiqishtirish emas, balki odamlarda oq-qorani ajratish, zararli g'oyalarga qarshi hushyor va ogoh bo'lish xususiyatlarini tarbiyalash demakdir. 1999 yil 16 fevral, 2004 yil martidagi Buxoro va Toshkent, shahrida 2005 yil 13 mayda Andijon shaharlarida sodir etilgan terrorchilik voqealaridan to'g'ri xulosa chiqarish kerak. Har bir davlat, jamiyatning qudrati uning ichki xavfsizligi va barqarorligiga tayanadi. Ya'ni jamiyat, millat o'z g'oyasida mustahkam tursa, ikkilanmasa, har qanday dushman qo'llashi mumkin bo'lgan g'oyaviy tahdidlardan qo'rmasa, bunday millatni yengish mumkin emas. Aksincha, jamiyat ichida g'oyaviy parokandalik, bo'linishlar bo'lsa dushmanlarga, ularning yot mafkuralariga yo'l ochib beradi. Bunday millatni yengish, mustamlaka qilish oson kechadi.

Demak, barqarorlik va xavfsizlik - jamiyatning ongligiga, anglangan to‘g‘ri tushuncha va bilimlarga faol amal qilishiga, fikriy, g‘oyaviy birligiga, bular esa xavfsizlik ma’rifatiga tayanadi. Shu boisdan ham har bir o‘zbekistonlik millatidan, dinidan, tug‘ilgan joyidan, kasbu yoshidan qat’iy nazar Vatan posboni bo‘lishi lozim. Mamlakatimizning xavfsizligi uchun eng birinchi kafolat - O‘zbekistonliklarning milliy istiqlol g‘oyasi atrofida jipsligidir. Milliy istiqlol g‘oyasining asosiy bosh g‘oyasi va maqsadi: ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etishdir.

Milliy istiqlol g‘oyasi o‘zining asosiy g‘oyalari: 1) Vatan ravnaqi; 2) yurt tinchligi; 3) xalq farovonligi; 4) komil inson; 5) ijtimoiy hamkorlik; 6) millatlararo totuvlik; 7) diniy bag‘rikenglikka tayanar ekan, ana shu g‘oyalarga qarshi qaratilgan xatti-harakatlar tashqi va ichki tahdidlarning oldini oladi. Qisqacha, tashqi tahdidlar haqidagi malumotlarni berib o’tamiz.

Tashqi tahdidlar - O‘zbekistonning davlat chegarasidan tashqaridan kirib keluvchi, ichki tahdidlar esa O‘zbekiston davlati, mamlakatning ichidan chiqayotgan tahdidlardir. Biz ko‘p asrlar ana shu ichki tahdidlar tufayli mustamlakalikda yashab keldik².

Ichki tahdidlar - o‘z Vataniga, vatandoshiga, vatandoshlariga zarar yetkazishga qaratilgan g‘oya, xatti-harakatlardir.

Ana shu tahdidlar qancha keng tarqalsa, mamlakat g‘oyaviy birligiga shuncha ko‘p zarar yetkazadi, parokanda qiladi, hamjihatlik bo‘lmaydi. G‘oyaviy birligi mo‘rt millatning davlat xavfsizligi ham mo‘rt bo‘ladi.

Ichki va tashqi tahdidlar asosan g‘oyaviy bo‘shliq tufayli sodir bo‘ladi. Demak, **g‘oyaviy bo‘shliq nima? G‘oyaviy bo‘shliq - deb, eski hukmron mafkura halokatga uchrab, u bilan bog‘liq tushunchalarining qadrsizlanishi, bugungi hayot, o‘tmish va kelajakka daxldor qadriyatlar, tushuncha va tasavvurlarni to‘liq anglab yetmasligi oqibatida odamlarning qalbi va ongida vujudga keladigan bo‘shliqqa aytildi.**

² Ergashev I. va boshq. Milliy istiqlol g‘oyasi: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim bakalavriat bosqichi uchun darslik. -T.: Akademiya, 2005. 93-bet.

Tajovuzkor mafkuralar bunday bo‘shliqdan foydalanib, o‘zlarining zararli g‘oyalarini singdirmoqchi va odamlarni o‘z ortidan ergashtirmoqchi bo‘ladi. Sobiq kommunistik partiya hukmronligi barham topgach, bizning yurtimizga ham zararli oqimlar kirib kela boshladi. Bunga davlat va nodavlat tashkilotlari hamda siyosiy partiyalarning istiqlol g‘oyasini, bozor munosabatlarini odamlar ongi va qalbiga tushuntirishda sustkashlik qilgani, ijtimoiy fanlarning jamiyatimizdagи yangiliklarni vaqtida tahlil qilib bermagani, jamiyat ruhiyati va tafakkurida ro‘y berayotgan murakkab jarayonlarning o‘z yechimini topmagani ham sabab bo‘ldi.

Sobiq sotsialistik mafkuraning illatlari fosh bo‘lgach, nafaqat oddiy odamlar, hatto ziyolilar ham mafkuralarning hammasi taraqqiyot uchun zararli ekan, haqiqiy ozod va erkin bo‘lish uchun har qanday mafkuradan xalos bo‘lish kerak, degan fikrga borib qolgan edi. Odamlar buniyodkor va vayronkor g‘oyalarning farqiga bormagani uchun shunday xulosaga kelgan edi. Biz faqat vayronkor g‘oya - kommunistik mafkuradan voz kechgan edik. Bizga endi buniyodkor g‘oya kerak edi. Chunki tabiatda vakuum - bo‘shliq bo‘lmagani kabi, mafkura sohasida ham bo‘shliqqa yo‘l qo‘yib bo‘lmaydi.

Insoniyat tarixi shundan dalolat beradiki, muayyan jamiyat taraqqiyot jarayonida bir bosqichdan ikkinchi bosqichga o‘tishida turmushning barcha sohalarida, xususan, iqtisodiyot, ijtimoiyot va siyosiy sohada bo‘lgani kabi, g‘oyaviy-mafkuraviy sohada ham muayyan muammolarni hal qilish zarurati paydo bo‘la boshladi. Chunki o‘ziga xos yangi davr, sharoit, vaziyat an’anaga aylanib qolgan g‘oyalar, qarashlar, munosabatlarni o‘zgartirmasdan, ma’lum mafkuraga asoslanmasdan yangi maqsadlar sari qadam tashlay olmaydi. Bu esa yangi g‘oya, qarash, munosabat, mafkurani ishlab chiqishni talab etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta’kidlagani kabi: «O‘zining hayotini, oldiga qo‘ygan maqsadlarini aniq tasavvur qila oladigan, o‘z kelajagi haqida qayg‘uradigan millat hech bir davrda milliy g‘oya va milliy mafkurasiz yashamagan va yashay olmaydi. Mafkura bo‘lmasa har

qaysi davlat va jamiyat, qolaversa, har qaysi inson o‘z yo’lini yo’qotishi muqarrar» .

Mafkuraviy immunitet - ma’naviy barkamol, irodasi baquvvat, iymoni butun shaxsni tarbiyalashda, har qanday reaktsion, buzg’unchi xarakterdagi g’oyaviy tashabbuslarga bardosh bera oladigan yoshlarni tarbiyalashda qo’l keladi. Bundan ko’rinib turibdiki yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakillantirish va madaniy ma’rifiy vositalardan oqilona foydalanishimiz lozim «Mafkuraviy immunitet» tushunchasini birinchi bor Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ishlatgan va unga quyidagicha ta’rif bergan: «Ma’lumki, har qanday kasallikning oldini olish uchun, avvalo, kishi organizmida unga qarshi immunitet hosil qilinadi. Biz ham farzandlarimiz yuragida ona Vatanga, boy tariximizga, ota-bobolarimizning muqaddas diniga sog’lom munosabatni qaror toptirishimiz, ta’bir joiz bo’lsa, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirishimiz zarur». Shunday ekan yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakillantirishimiz hamda madaniy –marifiy vositalardan foydalanishimiz kerakligini barcha bilishi lozim. Insoniyat tarixiy tajribasining ko’rsatishicha, biron bir jamiyat madaniy – ma’naviy, marifiy imkoniyatlarni, odamlar ongi va qalbida ma’naviy axloqiy qadriyatlarni rivojlantirmay va mustahkamlamay turib, o‘z istiqbolini tasavvur eta olmaydi.Yuksak madaniyat, ma’naviyat va ma’rifat har qanday davlat va jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir.Madaniy–ma’naviy jihatdan qashshoq bo’lgan mamlakat buyuk porloq istiqbolga ega bo’lolmaydi. Madaniy qashshoqlik, ma’naviy inqiroz, insonning intelektual noteuyukligi va omilligi barcha davatlarda ham jamiyat taraqqiyoti uchun nihoyatda halokatli hodisa bo’lgan. Hozirgi davrimizda Islomiy qadriyatlarni, Quron Karim, Muhammad payg’ambarimiz hadislarini, tasavvuf talimotini o’rganar ekanmiz, ularda milliy ma’naviyatimiz uchun o’ta muhim bo’lgan komil inson masalalarini e’tibordan chetta qolmaganligini ko’rishimiz mumkin. Umuman olganda shaxs mafkurasini to’g’ri shakillantirish to’g’ri ta’lim – tarbiya berish masalalari barcha davrlarda eng muhim masala hisoblangan. O’zbekiston xalqi o’zining o’tmish tarixida bir necha bor madaniy

yuksalish bosqichlarini bosib o'tgan. Ana shunday yuksalish bosqichlarida bizning qadimiy va muqaddas zaminimizda o'zimizning tariximiz, madaniyatimiz, ma'naviyatimizga beba ho hissa qo'shgan, ma'naviyat va ma'rifat sohasida ta'limot yaratgan buyuk daholar, yetishib chiqqan. Biz ham mana shunday madaniyatimizga alohida e'tibor qaratsak biz yoshlar ham mana shunday yutuqlarga erishamiz. Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakillantirishimiz madaniy - ma'rifiy vositalardan keng foydalansak yanada ko'p yutuqlarga erishamiz dep oylayman. Prizidentimiz Shavkat Mirziyoyev har gal yoshlarga e'tibor beringlar, ular bizning kelajagimiz va bizlarni yuqori cho'qqilarga olib chiqadigan shaxs bo'lib yetishiga ishonishlarini takidlaydilar. Ma'naviy barkamol insonni tarbiyalab voyaga yetkazishga bo'lgan zaruriyatning asosiy sababi va mohiyati nimalar bilan belgilanadi, degan savol tug'ilishi ehtimoldan uzoq emas. Bu mustaqillik talab – ehtiyoji bilan bog'liq bo'lgan obektiv zaruriyatdir.

Har qanday ulug'vor maqsadlarga yetishish, inson zotiga munosib go'zal hayotni barpo etish jamiyat a'zolari bo'lgan odamlarga, Ya'ni barkamol avlodga ko'p jihatdan taaluqlidir.

G‘oyaviy bo‘shliqqa olib keluvchi sabablar quyidagilardan iborat:

1. Boshqa mafkuralarni tan olmaslik.
2. Yakka hokimlik (kommunistik) g‘oyasining mutlaq hukmronligi va targ‘iboti.
3. «Yo‘lboshchi sinf» mafkurasi nomigagina ijtimoiy guruhlar mafkurasi ekanligi.
4. Kommunistik mafkuraning odamlar vijdon erkinligini cheklab qo‘yishi, kim unga jur’at qilsa «xalq dushmani»ga aylantirilishi.
5. Milliylikdan, qadriyatlardan butunlay xoli bo‘lish.
6. Milliy tarix, O‘zbekiston tarixi, o‘tmishini tan olmaslik.
7. Xalqning diniga, diniy merosga, diniy qadriyatlarga mutlaqo noto‘g‘ri munosabat va h.k.

XX asr 90-yillarning boshlarida bunday mafkuraviy bo‘shliq O‘zbekistonda ham namoyon bo‘ldi. Ya’ni deideologizatsiya siyosatiga olib keldi. Ana shu g‘oyaviy bo‘shliqning o‘ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat edi:

1. Kommunistik mafkura tanazzulga uchrab uning o‘rnini bo‘sh qoldi.
2. O‘zbekiston mustaqil davlat sifatida qaror topsada, uning mafkurasi ham shakllanmagan edi.
3. O‘tish davrida yangicha qarashlar mustahkam e’tiqodga aylanib ulgirmasdan boshqa yot va begona mafkuralarning xuruji.
4. Markaziy Osiyo mintaqasidagi ekstremistik kuchlar, terrorchi to‘dalarning mafkuraviy kurashni avj oldirishi va boshqa.

Bu sabablar natijasida mustaqillik yillarda, ayniqsa 1991-2005 yillar davrida mamlakatimizda ekstremistik kuchlar va terrorchi to‘dalar tomonidan amalga oshirilgan buzg‘unchilik, vayronchilik ishlarini misol qilib keltirish mumkin.

XX asr 90-yillarining boshlarida ayrim yoshlar, yurtdoshlarimizning zararli g‘oya va mafkuralar ta’siriga tushib qolish sabablarini Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov asarlari asosida quyidagicha izohlab berish mumkin:

1. Dastlabki yillarda milliy g‘oya, milliy mafkura to‘liq shakllanib, odamlar qalbi va ongiga singib ulgurmagan.
2. O‘zbekiston eski tuzumdan yangi tuzumga o‘tish davrida bir qator tabiiy qiyinchiliklarga duch kelishi.
3. Bugungi kunda barcha yoshlarning serdaromad ish bilan ta’milanmaganligi.
4. Yosh ayrim soddadil yoshlarning ishonuvchanligi tufayli diniy qadriyatlarga intilish tuyg‘usidan ustalik bilan foydalanishi tufayli.
5. Targ‘ibot-tashviqot ishlarining yetarli olib borilmaganligi (bugun bu ishni siyosiy partiylar «Ma’naviyat va ma’rifat» markazlari, «Kamolot» ijtimoiy yoshlar tashkilotlari va h.k. olib bormoqda).

Mafkura va mafkuraviy tarbiya masalasi o‘z mustaqilligini qo‘lga kiritgan, demokratik huquqiy davlat, erkin fuqarolik jamiyatining asoslarini yaratayotgan mamlakatimiz uchun ham muhim hayotiy ahamiyatga ega. Zero, ko‘zlangan maqsadlarga ushbu orzu-umid va intilishlarni o‘zida mujassamlashtirgan g‘oyaviy-nazariy qarashlar majmui bo‘lmish milliy mafkura va unga asoslangan tarbiya tizimisiz erishish mumkin emas. «Men, - deb yozadi Birinchi Prezidentimiz, - Abdulla Avloniyning «Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir» degan fikrini ko‘p mushohada qilaman. Buyuk ma’rifatparvarning bu so‘zлari asrimiz boshida millatimiz uchun qanchalar muhim va dolzarb bo‘lgan bo‘lsa, hozirgi kunda biz uchun ham shunchalik, balki undan ham ko‘ra muhim va dolzarbdir».

Bu masalaning dolzarbliyi yuqorida qayd etilgan mafkura shakllarining xavfini bartaraf etish zarurligi bilan ham belgilanadi. Zero, Birinchi Prezidentimiz ta’kidlaganidek, ularga g‘oya va ma’rifat bilan qarshi kurashish lozim. Mamlakatimizdagi mavjud ijtimoiy hamkorlik, milliy birlik va hamjihatlikni saqlab qolish va rivojlantirish yo‘li bilangina qo‘lga kiritilgan istiqlolni himoya qilamiz. Xalqaro hamjamiyat, shu jumladan tarix taqozosi bilan aloqalar kuchli rivojlangan davlatlar bilan teng huquqli, izzat-ikromli munosabat, o‘zaro manfaatli aloqalar esa mustaqillikni mustahkamlashning muhim omili bo‘lib xizmat qiladi. Ana shundagina mintaqamiz hech qachon sivilizatsiyalar to‘qnashmaydigan, balki ular bir-biriga ta’sir etib, bir-birini boyitishning ibratli namunasini beradigan makonga aylanadi.

Mafkuraviy ta’sir va tahdidlar haqida gap ketar ekan, ularni aniqlash, baholash, xususiyatlarini yaqqol ko‘rsatish uchun O‘zbekiston Birinchi Prezidenti Islom Karimov tomonidan ilmiy muomalaga bir qator tushunchalar kiritilganligini qayd etish lozim. Ular qatorida «mafkuraviy immunitet», «mafkuraviy profilaktika» kabilardir. Ana shu tushunchalarning mazmuni oydinlashtirilganda hozirgi dunyoda kechayotgan mafkuraviy jarayonlarning xarakterini yanada yaqqolroq tasavvur qilish imkonи tug‘iladi.

Mafkuraviy immunitetni hosil qilish. **Mafkuraviy immunitet - ma'naviy barkamol, irodasi baquvvat, iymoni butun shaxsni tarbiyalashda, har qanday reaksiyon, buzg'unchi xarakterdagi g'oyaviy tashabbuslarga bardosh bera oladigan yoshlarni tarbiyalashda qo'l keladi**³. «Mafkuraviy immunitet» tushunchasini birinchi bor Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ishlatgan va unga quyidagicha ta'rif bergan: «Ma'lumki, har qanday kasallikning oldini olish uchun, avvalo, kishi organizmida unga qarshi immunitet hosil qilinadi. Biz ham farzandlarimiz yuragida ona Vatanga, boy tariximizga, ota-bobolarimizning muqaddas diniga sog'lom munosabatni qaror toptirishimiz, ta'bir joiz bo'lsa, ularning **mafkuraviy immunitetini** kuchaytirishimiz zarur».

Immunitet lotincha (immunitatis) so'zidan olingan bo'lib, biror narsadan xalos, ozod va farig' bo'lish, qutilishni, muayyan kasallikni qo'zg'atuvchi virusga, dardga qarshilik ko'rsatish qobiliyatini (masalan, inson tanasi immuniteti) bildiradi. «Immunitet» so'zining ma'nosini organizmning doimiy ichki barqarorligini saqlash uning turli xususiyatlarga va ta'sirlaridan himoyalanishi, qarshilik ko'rsatishi, rezistentligini bildiradi. Shuningdek, u daxlsizlik ma'nosini ham anglatadi, (masalan, deputatlik immuniteti, diplomatik immuniteti).

Demak, mafkuraviy immunitet - davlat va millatning ma'naviy birligi, ma'naviy sog'lomligini himoya qiluvchi g'oyaviy qalqon vazifasini bajaradi. Aslida organizmni infekzion agentlar va boshqa yot moddalardan himoya qilish omillari tabiatli bo'yicha **uchga** bo'linadi:

1. Filogenetik immunitet - anatomik va fiziologik belgisiga ko'ra nasldan naslga o'tadigan himoyaviy rezistentligi. Bunda organizm yuqumli kasalliklarga chidamli bo'ladi.

2. Tug'ma immunitet (turga xos, tabiiy), nasbatan chidamli, nasldan naslga o'tadigan xarakterga ega.

³ Falsafa: Qomusiy lug'at. -T.: Sharq, 2004. 160-bet.

3. Orttirilgan immunitet - hayot davomida orttirilgan immunitet. U o‘z-o‘zidan namoyon bo‘lmaydi. Uning namoyon bo‘lishi uchun ichki yoki tashqi g‘oyaviy ta’sir bo‘lishi kerak⁴.

Milliy g‘oya asosidagi mafkuraviy immunitet, avvalo, har bir vatandoshimizning mustahkam e’tiqod va yuksak dunyoqarashga ega bo‘lishini taqozo etadi. Insonning ko‘plab xususiyatlari tug‘ma bo‘lsa, mafkuraviy immunitetni shakllantirib borish zarur. Ikkinchidan, har bir avlod uchun o‘ziga xos xususiyatga ega bo‘ladi. Uchinchidan, immunitet tizimi shakllansagina mafkuraviy daxlsizlikni ta’minlaydi.

G‘oya faqatgina inson qalbini egallaganda, inson ma’naviy-ruhiy holatining uzviy qismiga aylangandagina harakatga da’vat etuvchi, rag‘batlantiruvchi kuchga, harakat uchun qo‘llanmaga aylanadi. Shuning uchun ham bugungi kunda nafaqat inson ongini, balki qalbini ham egallah mafkuraviy kurashning bosh maqsadi bo‘lib qolmoqda. Mafkuraviy immunitet tizimining asosiy va birinchi unsuri, bu bilimdir. Ammo bilimlar ko‘p... Ikkinci asosiy qismi ana shu bilimlar zamirida shakllanadigan Uchinchi unsuri: ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy-ma’rifiy sohalardagi aniq mo‘ljal va maqsadlar tizimi bilan bog‘liq.

Talabaning mafkuraviy immuniteti tarkibini: 1) mafkuraviy bilim; 2) histuyg‘u; 3) iroda; 4) ko‘nikma va 5) malakalar tashkil qiladi.

Mafkuraviy immunitet milliy mustaqillikning afzalligiga ishonch asosida quriladi. Ishonch esa ishontirish va tushuntirish natijasida hosil bo‘ladi. Masalan, O‘zbekiston - dunyoviy davlat diniy davlatni taqqoslash natijasida tushuncha hosil bo‘ladi. Demak, mafkuraviy immunitetni shakllantirish muayyan vaziyatda insonning o‘zi, xalqi, Vatani manfaatlari birligidan kelib chiqib, yot g‘oyalarga qarshi tura olish malakalar, qadriyatlar tizimidir.

Mafkuraviy immunitet tizimining asosiy unsurlari

⁴ Ergashev I. va boshq. Milliy istiqlol g‘oyasi: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim bakalavriat bosqichi uchun darslik. -T.: Akademiya, 2005. 95-bet.

Hozirgi davr - bunyodkor va buzg'unchi g'oyalarning o'zaro kurashi kuchayganligini alohida etirof etish lozim. Nima uchun kishilar ongi va qalbi uchun kurash turli mafkuralarning bosh maqsadiga aylanib qoldi? Gap shundaki, muayyan g'oya tom ma'noda g'oya bo'lishi uchun kishilar ongini egallashi, to'g'rirogi ularning qalbidan joy olishi shart. Aks holda u yoki bu g'oya faqat muayyan xabar yoki axborot sifatida saqlanib qoladi, xolos. Boshqacha aytganda, omborxonadagi keraksiz buyumlar kabi ongimizning bir chetidan joy egalab yotaverishi mumkin.

Bir so'z bilan aytganda, bunday holatda g'oya shaxs uchun hech qanday ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lmaydi. G'oya faqatgina inson qalbini egallaganda, inson ma'naviy-ruhiy holatining uzviy qismiga aylangandagina harakatga da'vat etuvchi, rag'batlantiruvchi kuchga, harakat uchun qo'llanmaga aylanadi. Shuning uchun ham bugungi kunda nafaqat inson ongini, balki qalbini ham egallah mafkuraviy kurashning bosh maqsadi bo'lib qolmoqda.

Mafkuraviy ta'sir va tahdidlar haqida gap ketar ekan, ularni aniqlash, baholash, xususiyatlarini yaqqol ko'rsatish uchun O'zbekiston Birinchi Prezidenti Islom Karimov tomonidan ilmiy muomalaga bir qator tushunchalar kiritilganligini qayd etish lozim. Ular qatorida «mafkuraviy immunitet», «mafkuraviy profilaktika» kabilar bor. Ana shu tushunchalarning mazmuni oydinlashtirilganda hozirgi dunyoda kechayotgan mafkuraviy jarayonlarning xarakterini yanada yakqolroq tasavvur qilish imkonini tug'iladi.

Yer yuzining turli mintaqalari xalqlarining ongi va qalbi turli g'oyalarni sinash maydoniga, boshqacha aytganda mafkuraviy poligonga aylantirilmoqda. Xo'sh, mafkuraviy poligon deganda nimani tushunamiz? Poligon (grek. serqirra degan ma'noni bildiradi) harbiy termin ekanligiga o'rGANIB qolganmiz. Odatda poligon deganda qurol-aslaha va texnikani sinash, qo'shirlarni harbiy tayyorgarlikdan o'tkazish yoki harbiy sohada mashq va tadqiqotlar olib borish uchun mo'ljallangan maxsus maydon tushuniladi.

Shu nuqtayi nazardan qaraganda, mafkuraviy poligonlarning xususiyatlari haqida nima deyish mumkin? Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, o'zga

hududlarni zabit etish maqsadida ishlatiladigan urush qurollari uzlusiz takomillashib borganini ko‘ramiz. U nayzalardan toki avtomatik qurollargacha, zambaraklardan to yer yuzining har qanday nuktasiga bexato yetib boradigan qit’alararo ballistik raketalargacha bo‘lgan uzoq takomil yo’lini bosib utdi. Bu qurollar bosib olinishi kerak bo‘lgan hududlar aholisini jismonan yo’q qilishga qaratilgan edi. Bugungi kunda esa, o‘zga hududlarni zabit etish uchun ularning aholisini yo’qotish shart emas. Zero, ongi va shuuri zabit etilgan, qarash va kayfiyatlar «ma’qul» yo’nalishga o‘zgartirilgan aholi ko‘magida har qanday boylik, tabiiy resurslarga egalik qilish mumkin bo‘lib qolmoqda.

Mamlakatimiz ichida o‘zlarining g‘ayriislomiy g‘oyalarini tarqatishga harakat qilgan Rimsalar ana shunday g‘arazli maqsadlarni, Ya’ni odamlar, Ayniqsa yoshlarni chalg‘itish, ular yordamida mamlakatni o‘z taraqqiyot yo’lidan chetlatib yuborishni ko‘zda tutgan edilar. Chet ellarda ana shunday «ta’lim» olgan vahhobiylar, shuningdek «xizbut taxrir»chilarning yoshlarimiz ongini zaharlash yo’lidagi harakatlarini ham aynan shunday baholash mumkin.

Mafkura poligonlarida sinovdan o‘tayotgan, mohiyatan g‘ayriinsoniy bo‘lgan g‘oyalarga qarshi tura olish uchun aholida mafkuraviy immunitet hosil qilish lozim Avvalo, insonning ko‘plab xususiyatlari tug‘ma bo‘lsa, mafkuraviy immunitetni shakllantirish, shakllantirib borish zarur. Ikkinchidan, u har bir avlod uchun o‘ziga xos xususiyatga ega bo‘ladi. Uchinchidan, immunitet tizimi shakllangandagina mafkuraviy daxlsizlikni ta’minlash mumkin (immunitetga ega bo‘lmagan chaqaloqlarning uzoq yashay olmasligini eslaylik).

Mafkuraviy immunitet tizimining asosiy va **birinchi unsuri, bu bilimdir**. Ammo, bilimlar ko‘p. Masalan, buyuk davlatchilik shovinizmi yoki aggressiv millatchilik mafkurasi va amaliyoti tarafдорлари ham muayyan «bilim»larga tayanadilar va uni boshqalarga singdirishga harakat qiladilar. Shunday ekan, bir tomonidan mafkuraviy immunitet tizimidagi bilimlar obektiv bo‘lishi, voqelikni to‘g‘ri va to‘liq aks ettirishi, inson ma’naviyatining boyishiga va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilishi lozim. Ikkinci tomonidan, bu bilimlar

o‘z mohiyat e’tiboriga ko‘ra, Vatan va xalq manfaatlari, umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi bilan uzviy bog‘liq bo‘yaflmog‘i kerak.

Mafkuraviy immunitet tizimining **ikkinchi** asosiy qismi ana shunday bilimlar zamirida shakllanadigan **qadriyatlar tizimidir**. Zero, bilimlar qanchalik obektiv va chuqur bo‘lsa, uning zamirida yuzaga kelgan qadriyatlar ham shunchalik mustahkam bo‘ladi. Bir so‘z bilan aytganda, shaxs, millat yoki davlatning qadriyatlar tizimi mafkuraviy immunitetning imkoniyatlarini belgilab beradi va mafkuraviy tajovuzlar qarshisida mustahkam kalqon bo‘lib xizmat qiladi.

Ammo, bilimlar va qadriyatlar tizimi ham mafkuraviy immunitetning mohiyatini to‘liq ifoda eta olmaydi. Zero, bu ikki unsur mafkuraviy immunitetning **uchinchi muhim unsuri**, Ya’ni ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy-ma’rifiy sohalardagi **aniq mo‘ljal va maqsadlar tizimi** bilan bog‘liq. Ya’ni har bir kishi kabi, xalq, davlat va jamiyatning ham aniq maqsadi bo‘lishi shart. Shu bilan birga bu maqsad anglangan, uni amalga oshirishda sobitqadamlik darkor. Ana shunday aniq tizim bo‘lmash ekan, xoh alohida inson, xoh millat yoki jamiyat bo‘lsin, goh oshkora, goh pinhona ko‘rinishdagi mafkuraviy tazyiqlarga bardosh berish amrimaholdir.

Bunday mafkuraviy immunitet tizimini shakllantirishda mafkuraviy profilaktikaning o‘rni katta. Zero, u o‘z mohiyatiga ko‘ra, yot g‘oyalarning kirib kelishining oldini olish va ularni yo‘qotishga qaratilgan chora - tadbirlar majmuini o‘z ichiga oladi. Demak, mafkuraviy profilaktika xilma-xil shakllarda ijtimoiy institutlar tomonidan amalga oshiriladigan g‘oyaviy-tarbiyaviy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma’naviy ishlar majmuini, bir so‘z bilan aytganda, bu sohada to‘g‘ri tashkil etilgan ta’lim-tarbiya tizimini qamrab oladi.

Voyaga yetayotgan har bir yosh avlodni ma’naviy barkamol, irodasi baquvvat, iyemoni butun, bir so‘z bilan aytganda, kuchli mafkuraviy immunitetga ega shaxs sifatida tarbiyalash ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etishning asosiy shartlaridan biri bo‘lib qolaveradi. Mustaqillikni mustahkamlashning muhim shartlaridan biri bu g‘oyaviy tarbiyani

kuchaytirishdan iborat. Bu borada kishilarimizda yot va zararli g‘oyalarga qarshi kurashish uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirish zarur. Albatta, mafkuraviy immunitetni shakllantirish kishilar ongida bir xil g‘oyani zo‘r berib tiqishtirish emas, balki odamlarda oq-qorani ajratish, zararli g‘oyalarga qarshi hushyor va ogoh bo‘lish xususiyatlarini tarbiyalash demakdir. 1999 yil 16 fevral, 2004 yil martidagi Buxoro va Toshkent, shahrida 2005 yil 13 mayda Andijon shaharlarida sodir etilgan terrorchilik voqealaridan to‘g‘ri xulosa chiqarish kerak. Har bir davlat, jamiyatning qudrati uning ichki xavfsizligi va barqarorligiga tayanadi. Ya’ni jamiyat, millat o‘z g‘oyasida mustahkam tursa, ikkilanmasa, har qanday dushman qo‘llashi mumkin bo‘lgan g‘oyaviy tahdidlardan qo‘rqmasa, bunday millatni yengish mumkin emas. Aksincha, jamiyat ichida g‘oyaviy parokandalik, bo‘linishlar bo‘lsa dushmanlarga, ularning yot mafkuralariga yo‘l ochib beradi. Bunday millatni yengish, mustamlaka qilish oson kechadi.

Demak, barqarorlik va xavfsizlik - jamiyatning ongligiga, anglangan to‘g‘ri tushuncha va bilimlarga faol amal qilishiga, fikriy, g‘oyaviy birligiga, bular esa xavfsizlik ma’rifatiga tayanadi. Shu boisdan ham har bir o‘zbekistonlik millatidan, dinidan, tug‘ilgan joyidan, kasbu yoshidan qat’i nazar Vatan posboni bo‘lishi lozim. Mamlakatimizning xavfsizligi uchun eng birinchi kafolat - o‘zbekistonliklarning milliy istiqlol g‘oyasi atrofida jipsligidir. Milliy g‘oyaning asosiy bosh g‘oyasi va maqsadi: ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot barpo etishdir.

Milliy g‘oya o‘zining asosiy g‘oyalari: 1) Vatan ravnaqi; 2) yurt tinchligi; 3) xalq farovonligi; 4) komil inson; 5) ijtimoiy hamkorlik; 6) millatlararo totuvlik; 7) diniy bag‘rikenglikka tayanar ekan, ana shu g‘oyalarga qarshi qaratilgan xatti-harakatlar tashqi va ichki tahidlarning oldini oladi.

O‘zbekiston sharoitida mafkuraviy tarbiyaning asosiy vazifasi – xalqimizning ozod va obod Vatan, erkin va farovon xayot barpo etish yo‘lidagi asriy orzu-istaklari, maqsadlarini, milliy istiqlol mafkurasining mohiyatini keng jamoatchilikka tushuntirish va, ayniqsa, yoshlar ongiga singdirishdan iboratdir.

Milliy g‘oyani yoshlar ongida shakllantirish uchun faqat bilim emas, e’tiqod sifatida shakllanishi lozim. Milliy g‘oyaning asoslari Birinchi Prezidentimiz I.Karimov tomonidan mustaqillikning dastlabki bosqichlaridayoq shakllantirilgan edi. Lekin bu g‘oyani yoshlar va aholi ongiga singdirish uchun muayyan poydevor kerak edi. Ya’ni, avvalo milliy qadriyatlarni, milliy ma’naviyatni tiklash, milliy g‘ururni uyg‘otish, bir so‘z bilan aytganda Milliy g‘oya tomir otishi va gurkirab rivojlanishi uchun zamin tayyorlash lozim. Mustaqillik qo‘lga kiritilgandan buyon o‘tgan davr ichida ma’naviyat sohasida ulkan nazariy, ma’rifiy va amaliy ishlar bajarildi. Ma’naviyat va ma’rifat kengashlari tuzildi, yuzlab maqola va risolalar nashr etildi, bir so‘z bilan aytganda milliy g‘oyani keng targ‘ib qilish uchun zamin yaratildi.

Milliy g‘oya jamiyatni jipslashtiruvchi, uni ijtimoiy taraqqiyot ko‘ndalang qo‘yayotgan masalalarni hal qilishga, chetdan bo‘layotgan g‘oyaviy, ma’naviy tahdidlardan himoyalashga qaratilgan kuchdir. Uning mohiyati shundaki, u odamlar ongidagi, xotirasidagi g‘oyaligicha qolmay amaliyotga, hayotga aylangan taqdirdagina haqiqiy milliy va haqiqiy istiqlol g‘oyasi bo‘lishi mumkin. Shundagina u milliy ma’naviyatni va ma’naviy o‘zlikni tashqi mafkuraviy tahdidlardan himoya qiladigan kuchga aylanadi.

Milliy g‘oyaning hayotimiz jarayoniga singib ketishini ta’minalash uchun esa, g‘oyalar amaliy harakatlarga aylanishi jarayonini sinchiklab o‘rganishi kerak. Buning uchun dastavval, g‘oya bevosita amaliyotga, amaliyot dasturiga aylanish g‘oyasidan jamiyat a’zolarining ko‘pchiligi xabardor bo‘lishi, eski tuzum sarqitlarini supurib tashlash uchun kifoya qilmaydi. Milliy g‘oya e’tiqodga aylangandagina eskilik sarqitlarini supurib tashlashi mumkin.

1.2. Mafkuraviy profilaktika – mafkuraviy immunitetni

shakllantiruvchi asosiy omil

Mafkuraviy immunitetni shakllantirishda **mafkuraviy profilaktikaning** o‘rni katta. Mafkuraviy profilaktika xilma xil shakllarda ijtimoiy institutlar tomonidan amalga oshiriladigan g‘oyaviy-tarbiyaviy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma’naviy ishlar majmui, Ya’ni ta’lim-tarbiya tizimini qamrab oladi.

Milliy g‘oya asosidagi mafkuraviy immunitet har bir yigit-qiz, fuqaro mustaqillikning ma’no-mohiyati, Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov asarlarida ilgari surilgan bunyodkor g‘oyalar; yurtimizda amalga oshirilayotgan islohot natijalari, Vatan va dunyo tarixi, umumbashariy sivilizatsiya yutuqlariga doir bilimlarga tayanadi

Mafkuraviy immunitet insonning Vatan va xalq manfaatlari yo’lidagi faoliyatida namoyon bo‘ladi. Mafkuraviy immunitet erkin, mustaqil fikrlashni, milliy va umumbashariy qadriyatlarga hurmat bilan qarashni, insonparvarlikni kundalik hayotiy faoliyatga aylantirishni taqozo etadi.

Mafkuraviy profilaktika - mafkuraviy immunitet tizimini shakllantiruvchi bosh omildir. U o‘z mohiyatiga ko‘ra yot g‘oyalarning kirib kelishining oldini olish va ularni yo’qotishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuini o‘z ichiga oladi. Demak, mafkuraviy profilaktika xilma-xil shakllar ijtimoiy institutlar tomonidan amalga oshiriladigan g‘oyaviy-tarbiyaviy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma’naviy ishlar majmuini, bu sohada to‘g‘ri tashkil etilgan ta’lim-tarbiya tizimini qamrab oladi.

Millat ma’naviyati harakteriga quyidagi zaiflik belgilari salbiy ta’sir etishi mumkin:

- | | |
|--------------------|---------------------|
| – xafsalsasizlik; | – johillik; |
| – befarqlik; | – hudbinlik; |
| – g‘ayratsasizlik; | – yalqovlik va h.k. |
| – qo‘pollik; | |

Hozirgi fan va texnologiyalar ravnaqi davrida boshqa kishilarning ongi va qalbiga yashirin, g‘araz maqsad bilan ta’sir ko‘rsatishni ifodalashda **manipulyatsiya** (manus - qo‘l) so‘zi, Ya’ni «obekt ustidan biror maqsadda ish olib borish» ma’nosida ishlatilmoqda. Bunda chaqqonlik, mahorat talab qilinishi ko‘zda tutiladi. Shu sababli, «manipulyatsiya»ni ko‘chma ma’noda «odamlar bilan obekt sifatida munosabatga kirishish» deb ham tushuntirish mumkin. Bunda «boshqalarga bildirmasdan, asl maqsadni yashirin tutgan holda boshqalar ustidan hukmronlik qilib, o‘zi istagan xulq-atvorni shakllantirish»dan iborat.

Shaxsning mafkuraviy immunitetiga ta'sir ko'rsatish jarayoni mani-pulyatsiya tushunchasida aks etadi. Chunki, «davlatchi»ning ta'siri:

- 1) shaxsga nisbatan zo'rlik, kuch ishlatilmaydi, balki ma'naviy, psixologik xususiyatga ega;
- 2) bu ta'sirda asl maqsad yashirin qoladi. Shuning uchun ham «islom dini niqobida» degan ibora ishlatiladi;
- 3) g'oyaviy manipulyatsiya, zimdan ta'sir ko'rsatuvchidan mahorat va bilimni talab qiladi.

Shuning uchun ham g'oyaviy manipulyatsiyani mafkuraviy kurash, yet mafkuralar tomonidan qo'llanilayotgan ta'sir texnologiyasining tarkibiy qismi, deb atash mumkin. Y'ni, manipulyatsiya odamni u yoki bu ishni qilishga emas (targ'ibot va tashviqotdan farqli o'laroq), balki shu ishni qilishga xohish, istak uyg'otishga xizmat qiladi.

Har bir kishi yoki jamoa, jamiyat mafkuraviy immunitetni **besh** darajaga bo'lib o'rganish, baholash, uni shu asosda takomillashtirish mumkin:

1. Mafkuraviy immunitetning quyi darajasi - shaxs, jamoa, jamiyat yuqoridagi bilimlardan xabardor emas, buzg'unchi mafkuraviy g'oyalarga befarq, loqayd.
2. Darajasi - bilimlar bor, lekin ular his qilinmagan, sistemalashmagan, shu sababli ularni buzg'unchi mafkuraviy g'oyalarga qarshi ishlatishga tayyor emas.
3. Mafkuraviy bilimlarga ega, lekin ular nazariy, shaxs, jamiyat ularni qo'llashga qiynaladi.
4. Asosli bilimlarga ega, vaziyatni to'g'ri baholay oladi, ichki va tashqi siyosiyl, mafkuraviy ta'sirlarga qarshi immunitet shakllangan va uni ongli ravishda ishlatadi.
5. Oliy daraja - mukammal g'oyaviy, siyosiyl, iqtisodiy bilimlarga ega va bu bilimlarni bemalol amalda qo'llab, buzg'unchi mafkuraviy, siyosiyl g'oyalarni doimo hamma joyda fosh qila oladi.

Xavfsizlik va barqarorlik tushunchalari. Olamga ikki narsa tahdid soladi: tartib va tartibsizlik. Xalqaro munosabatlarini pessimistik nigoh ostida tahlil etuvchi - realizm nazariyasiga ko‘ra, har bir davlat o‘z xavfsizligi nuqtai nazaridan boshqa davlatlarga nisbatan ehtiyyotkorlik bilan qaraydi. Ya’ni, davlatlar o‘rtasidagi munosabatlarda do‘stona aloqalardan ko‘ra o‘z milliy manfaatlari ustuvorligi birinchi darajali ahamiyat kasb etadi. Mazkur nazariya mohiyatiga ko‘ra, har bir davlat xatardan xoli bo‘lishni va rivojlanishni istasa, boshqa davlatlarga raqobat ko‘zi bilan qarashi, dushman hamisha va har yerda mavjud degan aqidaga asoslanishi lozim. Terror tashkiloti ham o‘z dushmanisiz mavjud bo‘lishi mumkin emas. Dushmanning mavjudligi terrorchi tashkilot tuzilishi uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi. Har qanday terrorchi tashkilotning pirovard maqsadi o‘z dushmani ustidan to‘la g‘alaba qozonishga erishishdan iborat. Biroq davlatlarda hamisha ham bu maqsad namoyon bo‘lavermaydi.

Demak, Markaziy Osiyoda xavfsizlikni ta’minalashning ayrim jihatlari mavjud. Bugungi kunda mintaqaviy mojarolarning turkum omillari yalpi xavfsizlikka asosiy tahdid solmoqda. Mintaqamizdagi tanglik vaziyatlarining yuzaga kelishida va saqlanib turishida asosiy sabab bo‘luvchi ichki va tashqi omilar mavjud.

Ichki omillar quyidagilardan iborat:

1. Mafkura va ma’naviyatda yuzaga kelgan bo‘shliq hamda uning turli xil diniy va ekstremistik g‘oyalar bilan to‘ldirilishi.
2. Aholining talay qismini qamrab olgan qashshoqlik va ishsizlar sonining ko‘payishi. Buning oqibatida turli xil radikal va agressiv g‘oyalar tarqalishining kuzatilishi.
3. Mintaqadagi ba’zi bir davlatlarning o‘z hududini to‘liq himoya qila olmasligi va buning oqibatida bir davlatdan ikkinchi bir davlat hududiga uyushgan jinoyatchilikning va separatizmning tarqalishi.
4. Korrupsiya, poraxo‘rlikning ko‘payishi.
5. Mintaqadagi hududiy, toza ichimlik suvi borasidagi muammolar va h.k.

Tashqi omillar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Markaziy Osiyo mintaqasining dunyodagi mojaroli nuqtalarga yaqin joylashishi (Shimoliy Kavkaz, Afg'oniston, Kashmir hududlari). Buning oqibatida xalqaro terrorizmning tarqalishi.

2. Ba'zi bir siyosiy kuchlar tomonidan mintaqadagi vaziyatning barqarorlashuviga bo'lgan manfaat va ta'sir. Bu, albatta, doim ham iqtiso-diy muammolar bilan emas, balki hududiy va g'oyaviy masalalar bilan bog'liq.

3. 2001 yilning 2 sentabridan boshlab, mintaqa mamlakatlari Osiyo davlatlari uchun ham, Yevropa davlatlari uchun ham yanada muhim gessiyosiy ahamiyat kasb etdi. Yevroosiyodagi kuchlarning an'anaviy qaror topgan geosiyosiy muvozanatini o'zgartirib yubordi.¹ "Мустақиллик йилларида республикада ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш борасида комплекс чора-тадбирлар амалга оширилиб, мамлакатда ҳуқуқ-тартиботни таъминлашда ижобий натижаларга ҳамда криминоген вазиятни сезиларли даражада яхшилашга эришилди. Шу билан бирга, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи давлат органларининг иш шакли ва услублари, энг аввало ахборот-коммуникация технологияларидан етарли даражада фойдаланилмаётганлиги сабабли ҳозирги кун талабларига тўлиқ жавоб бермайди. Давлат идоралари аксарият ҳолларда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини факатгина ҳуқуқни муҳофaza қилувчи органларнинг вазифаси сифатида баҳолаб, оқибатда ушбу фаолиятга лозим даражада эътибор қаратмаяпти. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш борасидаги чора-тадбирларнинг аниқ манзилга йўналтирилмаганлиги ва уларга комплекс ёндашилмаётганлиги, шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг тизимли равишда содир этилишига доир сабаб ва шарт-шароитларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиши самарадорлиги мавжуд эмаслиги кутилаётган натижаларни бермаяпти. Ваколатли органларнинг етарли даражада ташабbus кўрсатмаётганлиги, лозим даражадаги идоралараро ҳамкорликнинг мавжуд эмаслиги, амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг ўзаро номутаносиблиги ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштиришни талаб этади. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича фаолиятни мувофиқлаштиришнинг таъсирчан тизимини яратиш, қонун бузилишларининг олдини олиш ва уларни бартараф этишининг

¹Saidolimov S.T. Markaziy Osiyoda xavfsizlikni ta'minlashning ayrim jihatlari. «Xalqaro munosabatlar» jurnali, 2004, № 1, 22-b.

замонавий ташкилий-хуқуқий механизмларини жорий этиш мақсадида **“chora tadbirlar”** аytib o’tilgan. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ **ХУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ВА ЖИНОЯТЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШИШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТҮҒРИСИДА**

Yoshlarda mafkuraviy immunitetni mustahkamlash.

Mafkuraviy xurujlarning mamlakatimiz va jamiyatimiz uchun jiddiy xavflarni bartaraf etish uchun nima qilish kerak? Davlatimiz rahbari takidlaganidek: “har qanday kasallikning oldini olish uchun avvalo, kishi organizimida unga qarshi immunitet hosil qilinadi. Biz ham farzandlarimizni ona-vatanga muhabbat, boy tariximizga, ota-bobolarimizning muqaddas diniga sadoqat ruhida tarbiyalash uchun, ta’birjoiz bo‘lsa, avvalo ularning qalbi va ongida mafkuraviy immunitetni kuchaytirishimiz zarur” Mafkuraviy immunitet aslida davlat va millatning manaviy birligi bo‘lib, ularning ma’naviy sog‘lomligini himoya qiluvchi g‘oyaviy qalqon vazifasini bajaradi. Mafkuraviy immunitetni shakllantiradigan mustahkamlaydigan omillar ham Prezidentimiz tomonidan ko‘rsatib berilgan. Ular quyidagilardan iboratdir:

- har qaysi inson o‘zligini anglashi;
- qadimiylar tariximiz va boy madaniyatimiz, ulug‘ ajdodlarimiz merosini chuqurroq o‘zlashtirish;
- bugungi kunda tez o‘zgarayotgan hayot voqeligiga ongli qarab, mustaqil fikrlesh;
- diyorimizdagи barcha o‘zgarishlarga daxldorlik tuyg‘usi bilan yashash.

Shaxsning o‘zligini anglashi uning qaysi yurtning farzandi ekanligi, yani nasl-nasabi kimligi, yashashdan maqsadi, o‘z sha’ni, qadr-qimmatini tushunib yetishidan boshlanadi. Shu ma’noda o‘zbek xalqning har bir farzandi o‘z Vatanining shonli tarixi, boy tarixiy va madaniy merosi, jahon fani va madaniyatiga, umuman insoniyat svilizatsiyasiga beباho hissa qo‘sghan buyuk ajdodlari bilan haqli ravishda faxrlana oladi. Uzoq o‘tmishda, yani IX-XI asrlardayoq Bag‘dodning “Baytulhikma” (Donishmandlik uyi) degan nom bilan shuhrat qozongan akademiyasi kabi Xivada tashkil etilgan Ma’mun akademiyasi

bo‘lganligi, XV asrda 1018ta yulduzning xolati va joylashuvi bayon qilingan birinchi yangi astronomiya jadvalini (Ziji Jadidiy Ko‘ragoni) yaratgan Mirzo Ulug‘bekning ilmiy maktabi shakllanganligi bilan faxrlanmay bo‘ladimi?! IX-XII asrlardagi Sharq uyg‘onish davrida buyuk mutaffakkirlarimiz matematika, astronomiya, fizika, kimyo, geodeziya, farmakologiya, tibbiyat kabi aniq va tabiiy fanlar, shuningdek, tarix, falsafa va adabiyotning ravnaq topishiga ulkan xissalarini qo‘sghanlar. Xususan, Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy algebra faniga asos solish bilan birga, astronomiya, geografiya va iqlim nazariyasi bo‘yicha ham ko‘plab ilmiy asarlar yaratgan. Bu buyuk allomamizning dunyo ilm-fani rivojidagi xizmatlari bashariyat ahli tomonidan e’tirof etilgan bo‘lib, Sharq olimlari orasida allomaning nomi va asarlari “Algoritm” va “algebra” kabi zamonaviy ilmiy atamalarda abadiylashtirilgan. IX asrda yaratilgan “Astronomiya asoslari” asari Xristofor Kolmb, Fernand Mfgellfn va boshqa sayohatchilarning kashfiyotlari uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qilgan Ahmad al Farg‘oniy olamning tuzilishi, Yerning o‘lchovi haqidagi dastlabki ilmiy ma’lumotlarni, sayyoramizning sharsimon ko‘rinishiga ega ekani xususidagi dalillarni ishlab chiqqan. U Nil daryosida ko‘p asrlar davomida sathini o‘lchaydigan asosiy vosita sifatida xizmat qilib kelgan “nilomer” mashhur inshootini yaratgan. XI asr butun dunyoda buyuk vatandoshimiz nomi bilan “Beruniy asri” deb ataladi. Abu Rayhon Beruniy birinchilardan bo‘ib dengizlar nazariyasi va Yerning sharsimon globusini yaratish yuzasidan o‘ziga xos yangi g‘oyalarni taklif etdi. Yer radiusini hisoblab chiqib, boshliq holatini izohlab bergani, Xristofor Kolumb sayohatidan 500 yil avval Tinch va Atlantika okeanlari ortida qit’a mavjudligi haqidagi qarashni ilgari surgani, minerallar tasnifi va asos solgani qalblarimizni g‘urur va faxrga to‘ldiradi! “Islom olamining” eng mashxur faylasufi va qomusiy allomasi hamda insoniyatning eng buyuk mutaffakkirlaridan biri” unvoniga sazovor bo‘lgan Abu Ali ibn Sinoning hayoti va faoliyati hammamizda alohida ehtirom tuyg‘ularini uyg‘otishi tabiiydir. Allomamizning tibbiyat tarixida eng mashxur bo‘lgan, XV asrda chop etilgan “Tib qonunlari” asari keying bir necha yuz yillar uchun

tibbiyot fanlari taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini oldindan belgilab beribgina qolmasdan, hozirgi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmaganligini amaliy tibbiyot va farmakologiya sohalarining eng muhim usullariga asos solganligi, Yevropaning yetakchi universitetlarida qariyib 500 yil davomida tibbiyot ilmi ayni shu kitob asosida o'qitib kelinayotganligii inkor etib bo'lmaydi.

Biz islom madaniyatining ravnaqiga beba ho hissa qo'shgan muhaddislar sultoni Imom Buxoriy, Iso Termiziy, Imom Motrudiy, Burhoniddin Marg'inoniy, Abuduholiq G'ijduvoniy, Bahouddin Naqshbandiy, buyuk Sohibqiron Amir Temurning , Alisher Navoiy va Mirzo Bobur kabi ulug' ma'rifatparvarlarning avlodiga mansub ekanligimizni his etishdan ko'nglimiz tog'dek ko'tariladi. O'zligini anglay boshlagan kishigina shaxs darajasiga ko'tariladi. Demak, o'zlikni anglash, avvalo har bir insonning shaxsi, alohida "meni" bilan bog'liq. O'zligini anglagan inson ma'naviy yuksalishga erishadi, har qanday sharoitda ezgulikka intiladi. Buyuk mutafakkir bobomiz Alisher Navoiy:

Odam ersang, demagil odami,

Onikim yo'q, xalq g'amidin g'ami.

Deganlarida, birinchi navbatda, inson o'zligini anglashini ijtimoiy munosabatlar asosida qurishi zarurligiga alohida urg'u bergandi. Davlatimizning Birinchi rahbari ham: "O'zini anglagan inson o'zi uchun nima foydaliligi va nimalarga qodir ekanligini yaxshi tushunadi. U qo'lidan keladigan ish bilan shug'ullanish asnosida o'z ehtiyojini qondiradi va saodatga erishadi. Har qanday xato va baxtsizliklardan holi bo'ladi. Buning natijasi o'laroq, u o'ziga odamlarni qadrlay oladi va ulardan ezgulik yo'lida foydalana biladi. Oqibatda o'zini kulfatlardan asraydi" – deb ko'rsatghan. Shu bilan birga qadimiylar tarixi va boy madaniyatini, ulug' ajdodlarining merosini chuqur o'zlashtirgan, yani o'zligini to'liq anglagan shaxsning ma'naviy immunitetini mustahkam bo'lishi shubhasizdir. Hozirgi shiddatkor zamonda dunyodagi geosiyosiy qaramaqarshiliklar, o'z ta'sir doirasini kengaytirishga qaratilgan kurash

kuchayib bormoqda, mintaqamizda, bizga uzoq va yaqin mamlakatlarda xavf – xatarlar ortib bormoqda. Siyosiy va noiqtisodiy qarama – qarshiliklar avjiga chiqib, terrorizm va ekstremizm harakatlariga qn to‘kilishlariga olib kelayotgani, jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozining, dunyo bozorlaridagi noaniqlik va tanglikning davom etishi barchadan avjiga chiqib, terrorizm va ekstremizm harakatlariga qn to‘kilishlariga olib kelayotgani, jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozining, dunyo bozorlaridagi noaniqlik va tanglikning davom etishi barchadan hushyorlik va sezgirlikni talab etadi. Shunisi e’tiborga molikki, mamlakatimizda mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va kasb hunarlarga ega, hayotga yangicha qaraydigan, sobiq mustabid tuzumga hos tushunchalardan ozod bo‘lib voyaga yetayotgan, o‘z fikri va qarashlariga ega bo‘lgan navqiron avlod hayotga ishonch bilan kirib kelmoqda. Shunisi ahamiyatlici, ular vatanimiz taraqqiyoti yo’lida hal qiluvchi kuchga aylanmoqda. Mamlakatimizda 1997 yilda qabul qilingan kadrlar tayyorlash milliy dasturi ijobili ma’nodagi “portlash effekti” ni hosil qildi. Davlatimiz ushbu milliy dasturini qabul qilarozirgi zamonda demokratik taraqqiyot, modernizatsiya va yangilanish sohasida belgilangan maqsadlarga erishishda eng muhim qadriyat va hal qiluvchi kuch bo‘lgan bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash vazifasini o‘zining ustuvor yo’nalishlaridan biri qilib belgiladi. Yurtimizdagи maktablarning deyarli barchasi yangidan qurilib, capital rekonstruksiya qilib, zamonaviy o‘quv – labaratoriya asbob – uskunalar bilan taminlandi. Shuningdek, 1500 dan ortiq yangi - kasb hunar kollejlari va akademik litseylar barpo etildi. Mustaqillik yillarda oliy o‘quv yurtlarining soni ikki barobar ortdi.

Bugungi kunda ularda 230 mingdan ziyod talaba ta’lim olmoqda. Yurtimizda Buyuk Britaniyaning Vestminister kuniversiteti, Singapurning menejmentni rivojlantirish institute, Italiyaning Turin politexnika universiteti, Rossiya neft va gaz universiteti, Moskva davlat universiteti, Rosiya iqtisodiyot universiteti, Janubiy Koreyaning Inxa universiteti kabi xalqaro obro‘- e’tiborga ega bo‘lgan yetakchi oliy o‘quv yurtlarining filiallari tashkil etilib, muvaffaqiyatli faoliyat yuritmoqda. O‘zbekistonda ta’lim tizimini tubdan isloh

etish yoshlarning dunyoqarashini o‘zgartirish, ularning siyosiy va fuqarolik faolligini, o‘z kelajagiga bo‘lgan ishonchini oshirishning eng muhim omili va mustahkam asosi bo‘ldi. Bugun mamlakatimiz aholisining 62 foizdan ortiq qismini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlар tashkil etadi. Bu yuqori bilimli, e.tiqodi mustahkam, vataniga sadoqatli yoshlар milliy iqtisodiyotini modernizatsiya va diversifikatsiya qilishda, kadrlar tarkibini sifat jihatidan yangilashda, yurtimizning taraqqiy topgan demokratik davlatlar qatoriga ko‘tarishda qudratli omil vazifasini o‘tamoqda. Vatanga muhabbat hissi insonning qalbida tabiiy ravishda tug‘iladi. Ya’ni, tom ma’nodagi shaxs o‘zligini anglagani, nasl-nasabini bilgani sari yuragida vatanga muhabbat tuyg‘usi ildiz otib, yuksala boradi.

Mafkuraviy immunitetni mustahkamlashda har bir vatandoshimiz: “Shu davlat, shu jamiyat menga nima berdi?” – deb emas, balki: “ Men o‘zim Vatanimga, xalqimga nima berdim?” – deb fikrlashiga, fuqarolarimizning vatan manfaati va ravnaqi uchun fidoyi bo‘lishiga erishish asosiy maqsadimadir.

Yuksak Insoniy fazilatlarni mafkuraviy immunitetning qon tomirlari deb atash mumkin. Milliy tabiatimizga xos bo‘lgan mehr-oqibat, muruvvvat, andisha, or-nomus, sharmu hayo,ibo va iffat kabi betakror fazilatlar bilan birga xalqimizni ko‘p jihatdan ajratib turadigan bag‘rikenglik, mehmondo‘stlik, oqko‘ngillik singari hislatlar oilada qaror topadi. Shu boisdan har bir inson uchun oilada va mafkuraviy immunitet tushunchalari chambarchas bog‘liqdir.

Xalqimizning “Qush uyasida ko‘rganini qiladi”, degan maqoli zamirida ulkan ma’no yashiringanligini ko‘rishimiz mumkin. Bu borada oilaning tarbiyaviy – axloqiy ahamiyati, qadr – qimmatini anglab yetmasdan,oilaga millat manfaati nuqtai nazaridan yondashmasdan turib, mafkuraviy immunitetni shakllantirish oson kechmaydi. Mahalla xalqimizga xos o‘zini o‘zi boshqarish tizimining noyob tizimidir. Prezidentimiz ta’biri bilan aytganda, “ona yurt ramzi” va “tasirchan ijtimoiy fuqarolik idorasi” ga aylangan mahalla milliy va umuminsoniy qadriyatlar – do‘stona qo‘schnichilik va o‘zaro hurmat, mehr –

oqibat, insonparvarlik, yoshlarni vatanparvarlik, jamiyat oldidagi o‘z burchi va javobgarligini teran anglash ruhida tarbiyalash maqsadlariga hizmat qilmoqda.

Tarix o‘zga hududlarni zabit etish maqsadida ishlataladigan qurollarni uzliksiz takomillashtirib borganini ko‘rsatadi. U kishilik jamiyati paydo bo‘lgandan Ya’ni, tayoq, nayzalardan tortib avtomatik qurollargacha, zambaraklardan tortib yer yuzasining har qanday nuqtasiga behato yetib boradigan qit’alararo ballistik raketalargacha bo‘lgan uzoq takomil yo‘lini bosib o‘tdi. Buqurollar bosib olishi kerak bo‘lgan hududlar aholisini jismonan yo‘q qilishga qaratilgan edi. Bugungi kunda esa, o‘zga hududlarni zabit etish uchun ularning aholisini mahv etish shart emas, balki shu yurt aholisini ongi va shuuri zabit etilgan, ma’qul yo‘nalishga o‘zgartirilgan aholini ko‘magi bilan har qanday qabih ishlarni qilish mumkin bo‘lib qoldi. Hozirgi kunning muhim shartlaridan biri yoshlari mizongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishdir Ya’ni yot g‘oyalarga qarshi tura olish uchun yoshlarimizda mafkuraviy immunitetni shakllantirish asosiy masalalardan biriga aylanmoqda.

Immunitet (**lat.immunitas-ozod bo‘lish, qutilish**) deganda, tibbiyotda organizmning doimiy ichki muayyanligini saqlash, o‘zini turli, shu jumladan, zararli ta’sirlardan himoya qilishga qodir bo‘lgan hususiyatlari majmui tushuniladi.

Immunitetni kishi vujudining turli infektion kasallikkarga berilmaslik xususiyatlarini ham ifodalaydi.

Insonning tug‘ma bo‘lgan ana shu umumiyligi immunitet tizimidan farqli ravishda mafkuraviy immunitetni shakllantirib borish zarur. U har bir avlod uchun o‘ziga xos hususiyatga ega bo‘ladi va mafkuraviy daxlsizlikni ta’minalashga xizmat qiladi.

Yuqorida aytib o‘tganimizdek, mafkura- (arabcha “mafcura” – nuqtai nazar va e’tiqodlar tizimi, majmui)-jamiyatdan muayyan siyosiy, huquqiy, axloqiy, diniy, badiiy, falsafiy, ilmiy qarashlar shuningdek, ma’naviy-axloqiy ksalish, ma’rifiy tarbiyaviy ishlarning rivojini ta’minlovchi, ularning maqsad va yo‘nalishlarini aniqlashda yetakchi o‘rin tutuvchi g‘oyalar tizimi. Birinchi

Prezidentimiz I. Karimov aytganlaridek, - “Bugungi kunda yoshlarimiz nafaqat o‘quv dargohlarida, balki radio-televidenie, matbuot, Internet kabi vositalar orqali rang-barang axborot va ma’lumotlarni olmoqda. Juhon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda bolalarimizning ongini faqat o‘rab chirmab, uni o‘qima, buni ko‘rma deb bir tomonlama tarbiya berish, ularning

atrofini temir devor bilan o‘rab olish, hech shubhasiz, zamonning talabiga ham,bizning ezgu maqsad-muddaolarimizga ham to‘g‘ri kelmaydi”.

Bugungi kunda yoshlarimizni axloqiy buzuqlik va zo‘ravonlik, individualizm va egotsentrizm, mutaassiblik va aqidaparastlik g‘oyalaridan asrashimiz kerak. Buning uchun xalqimizning milliy va diniy an’ana va qadriyatlari,sog‘lomturmush tarzini targ‘ib qilishimiz kerak. Mafkuraviy immunitet tizimida olingan bilimlar zamirini yuksaltirish, qadriyatlarni o‘rnini ko‘rsatish va unga xolis baho berishni to‘g‘ri o‘rgatish kerak. Mafkuraviy immunitetning ya’na bir muhim shartlaridan biri ijtimoiy- siyosiy, iqtisodiy va madaniy- ma’rifiy sohalardagi mo‘ljal va maqsadlar tizimi bilan bog‘liq. Aniq tizim bo‘lmasa inson,millat,jamiyat oshkora, pinhona ko‘rinishdagi mafkuraviy tazyiqqa bardosh bera olmaydi. Mafkuraviy immunitet tizimini shakllantirishda yet g‘oyalarni oldini olish yoshlarimizni to‘g‘ri fikrlaydigan, keng mulohaza yuritadigan,o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlari yo‘lida og‘ishmay harakat qiladigan, ota–ona,el yurt koriga yaraydigan yigit- qizlarmi tushunamiz. Yurtimizda osoyishtalik hukm surayotgan bir davrda dunyoning turli hududlarida keskin qarama-qarshiliklar, to‘s-to‘polonlar sodir bo‘lmoqda.

Ayniqsa, Iroq va Suriyada hamda qo‘sni Afg‘onistondagi terrorchilar tomonidan qilinayotgan qo‘poruvchilik, qotillik va bosqinchilik kabi vahshiyona harakatlar har qanday kishining qalbini larzaga soladi va yanada hushyor va ogoh bo‘lishga undaydi. Shu sababli, bebaxo ne’mat bo‘lmish - tinchlikning qadriga har birimiz yetishimiz ayni muddaodir.

Diniy qadriyatlarning, ezgulikning, insoniyatning dushmani bo‘lgan yet g‘oyalarning asl mohiyatini ochib berish, buzg‘unchi oqimlarni jilovlash,

jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish, manna shunday tinch, musaffo osmon ostida bunyodkorlik mehnati bilan band bo'lib, shukrona keltirib yashayotgan olijanob xalqimizning tinch hayotini har qanday balo-qazolardan asrashga o'z hissamizni qo'shish – bugungi kundagi eng dolzarb vazifamiz bo'lishi kerak.

Shunday ekan mafkuraviy immunitet tizimini shakllantirishda yot g'oyalar kirib kelishining oldini olish va ularni yo'qotishga qaratilgan chora tadbirlar majmuini o'z ichiga oladigan mafkuraviy profilaktikaning o'rni kattadir. Voyaga yetayotgan har bir farzandimizni o'g'il-qizimizni kuchli mafkuraviy immunitet va yuksak ma'naviyatga ega shaxs sifatida tarbiyalash ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayotni ta'minlashimizning asosiy shartlaridan biri bo'lib qolaveradi .Respublikamiz so'zi bilan aytganda, "...xalq,-bamisoli ulug' va sharaflı yo'ldan ilgarilab borayotgan ulkan karvon.Uni yo'ldan chalg'itishgaurinuvchilar,payt poylab orqasidan hamla qiluvchilar hamisha bo'lgan, bundan keyin ham bo'lishi mumkin". Karvon bexatar bo'lmas, degan gap bejiz aytilmagan. Ammo xalq karvonini hech qanday kuch ortga qaytarolmaydi. Nega deganda, xalqning qalbida ne-ne avlodlardan meros yengilmas kuch - ma'naviyat bor.

Yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishda madaniy-ma'rifiy tadbirlarning uch asosiy bo'g'ini mavjud bo'lib, bular: madaniyat, ma'naviyat va ma'rifikatdan iborat. Madaniy tadbirlar yoshlarni odob-axloq, diyonat, insonparvarlik ruhida tarbiyalash,o'z vataniga bo'lgan mehr-muhabbatini oshirish, o'z halqiga, o'z ona yurtiga nisbatan fahr hissini uyg'otish, qisqa qilib aytganda yosh avlodga axloqni shakllantirishga har tomonlama oshirish uchun xizmat qiladi. Bunday tadbirlarning ko'pi huquqiy masalada bo'lib, yoshlarni huquqiy ongini oshirish, ularning ongida insonparvarlik, halollik kabi yaxshi omillarni shakllantirishda asos bo'ladi.

Madaniy tadbirlarning nafosat tarbiyaga bag'ishlangan kechalarda kishilarning estetik didini oshirish va madaniy dam olishlari uchun xizmat qiladi, bunda san'at va adabiyotning barcha janrlaridan to'la foydalaniladi. Bu kabi kechalar maxsus metodlar asosida o'tkaziladi. Bunday tadbirlarning

maqsadi mehnatkashlarni badiiy madaniyat yangiliklaridan habardor qilish, san'at turlari, badiiy adabiyot janrlari va uning xususiyatlari to‘g‘risidagi tushunchalarni berib, ommani badiiy didini tarbiyalashdir.

Madaniy tadbirlar vatanparvarlikka chorlovchi bir qancha tadbirlarni o‘z ichiga oladi. Bunday tadbirlarda urush veteranlari, armiyada xizmat qilayotgan askar va ofitserlar, xarbiy xizmatga chaqirilayotgan yoshlar bilan tantanali ravishda o‘tkaziladigan uchrashuvlarga bag‘ishlangan bo‘ladi. Vatanparvarlik mavzusiga oid bo‘lgan madaniy muassasalar kechalarida xukumatimizning tinchlik siyosati, xalqimizning himoyachisi bo‘lgan o‘zbek armiyasi, unda xizmat qilayotgan askarlari, uning xarbiy tayyorgarligi, hozirgi kundagi xarbiy texnika va armiya hayoti haqida hikoya qilinadi. Kishilarda haqiqiy vatanparvarlik ruhini tarbiyalash uchun bunday kechalarning ahamiyati juda katta.

II. BOB. MADANIYAT MUASSASALARIDA YOSHLAR ONGIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH USLUBLARI.

2.1. Mafkuraviy immunitetni shakllantirishda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o‘rni va roli

Albatta, biron bir tashkilot jamiyatimizda ba’zani kengaytirishda xizmat doirasi va amalga oshirilgan tadbirlar bilan belgilanadi. Madaniy-ma'rifiy muassasalar ham ulardan farqli o‘laroq jamiyatimizda yoshlar ongini,

dunyoqarashini, Ya’ni mafkuraviy immunitetni shakllantirish rivojlantirib boradi. Buni asl maqsadi yosh avlodga jamiyatdagi har qanday savolga to‘g‘ri tarbiya berishdir. Shunday ekan maqsadni amalga oshirishda madaniy-ma’rifiy muassasalarning o‘rini alohida ta’kidlash lozim.

Madaniy-ma’rifiy muassasalarda tashkil etiladigan tadbirlar nimalardan iborat:

- Eng avvalo muassasalarda tashkil etiladigan tadbirlar mazmuni va rejasiga amal qilish;
- Madaniy-ma’rifiy muassasalar xodimlari malakasini oshirish;
- Madaniy-ma’rifiy muassasaning moliyaviy sharoiti va uni ta’milanishi;
- Madaniyat maskanlarida tadbirlarda foydalaniladigan texnik vositalar;
- Madaniy muassasalar moddiy texnika bazasini mustaxkamlash;
- Madaniyat maskanlari bozor iqtisodiyoti davrida faoliyat yuritishini ta’minlash;

Darhaqiqat, madaniy-ma’rifiy muassasalar faoliyatini ravnaq topishida yuqorida keltirgan muammolarga amal qilish kerak. Madaniyat muassasalari faoliyatini namunali tashkil etish, uning rahbari hamda xodimlarining bilimlari va malakalariga bog‘liq bo‘ladi. Madaniyat muassasalari rahbari nihoyatda zukko, talabchan va ma’suliyatli bo‘lishi lozim. Shuningdek, ayni paytda madaniyat muassasalari faoliyati xususiyatlarini bilish kerak. Respublikamizda madaniyat muassasalarining asosiy faoliyati yoshlar ongiga mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalasiga qaratilishi lozim.

Respublikamiz madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hayotida yuz berayotgan o‘zgarishlar madaniyat maskanlari xodimlarini hozirgi davr talablari asosida faoliyat ko‘rsatishni talab etmoqda. Madaniyat muassasalari xodimlari mafkuraviy immunitetni shakllantirish bo‘yicha tashkilotchilik mahorati bilan birgalikda pedagogik qobiliyatga ham ega bo‘lishi kerak.

Bugungi kunda dam olish jamiyat hayotining muhim belgilardan biriga aylanmoqda. Madaniy-ma’rifiy muassasalarga keluvchilar asosan yoshlar

bo‘lib, ularning xordiq chiqarishini pedagogik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish ma’rifiy ishning asosini tashkil etadi.

Chunki, madaniy-ma’rifiy muassasalarda yoshlarni mafkuraga qarshi mafkura va g‘oyaga qarshi g‘oya bilan kurashish–tuyg‘ularini tarbiyalashda, ularni mukammal barkamol qilishda muhim o‘rin egalaydi. Bugungi kunda jamiyatimiz oldida juda keng qamrovli ijtimoiy-iqtisodiy va ma’naviy masalalar turibdi. Shular markazida tarbiyaviy vazifalardan biri, yoshlarni mafkuraviy tuyg‘usi rivojlangan ruhda tarbiyalashni kuchaytirish va amalga oshirishdir. Bu ko‘rinishda olib borilayotgan tarbiyaviy ishlar aholi turli qatlamlarining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda unga ijodiy yondashish zarur.

Yoshlarning ma’naviy olami, axloqiy qiyofasi, jismoniy tomondan barkamolligi, o‘zaro hamdo‘stlik va vatanparvarlik kabi umuminsoniy fazilatlarni qaror toptirishda madaniy-ma’rifiy muassasalarning faoliyatları nihoyatda kattadir. Bu muassasalarda uyuştirilayotgan ommaviy-siyosiy, axloqiy, g‘oyaviy, tarbiyaviy ishlarning samaradorligi hamda mazmunini yaxshilash esa, madaniyat xodimlaridan tashkilotchilik mahoratini, tashabbuskorlikni amalda qo‘llashni talab etadi.

Xalqimiz o‘rtasidagi hamjihatlikni o‘zaro madadkorlikni va boshqa yaxshi umuminsoniy fazilatlarni har qachonidan ham chuqurroq anglashimiz, ko‘z qorachig‘imizdek avaylab asrashimiz va targ‘ib etishda samarali foydalanimishimiz lozim. Haqiqatda bugungi jamiyatimizni demokratiyalash va ijtimoiy adolat mavqeida turgan barcha sog‘lom kuchlarni jiddiy va amaliy negizda birlashtirish, provardida milliy nizolarni yo‘qotish mumkin. Shu maqsadda, barcha madaniy-ma’rifiy muassasalar faoliyatini qaytadan ko‘rib chiqish, hozirgi sharoitga moslab, yangicha mazmun bilan boyitish, ish uslubini tub o‘zgartirish davr talabidir. Respublikamizdagi madaniy-ma’rifiy muassasalar – madaniyat uylari, saroylarida va istirohat bog‘larida, yoshlik uyushmalarida va mahallalarda tashkil etilayotgan vatanparvarlik kechalari, festivallar, ommaviy sayillar hamda sport bayramlarining ahamiyatini alohida takidlash joizdir.

Keyingi yillarda madaniy-ma'rifiy muassasalar faoliyatida yoshlarni Vatan tuyg'usi ruhida tarbiyalash borasida sezilarli olg'a qavrab siljish ro'y bermoqda. Masalan, respublikamizda madaniyat maskanlari faoliyatida millat va elatlarni unutilib ketgan urf-odatlarini, an'analari, san'ati qaytadan tiklandi.

Bugungi kunga kelib esa madaniyat maskanlari yoshlar ittifoqi bilan hamkorlikda ular o'rtasida Vatan tuyg'usi tarbiya ishini tashkil etishda bir qancha ibratli ishlarni amalga oshirmoqda. Chunonchi, madaniy-ma'rifiy muassasalar joylarda yoshlar ittifoqi bilan birgalikda madaniyat va istirohat bog'larida uyuşhtirilgan "Oilada bola tarbiyasi", "Uch avlod", "Abadiy o'gitlar", "Yigitlik burchim" kabi tadbirlar yoshlarda vatan tuyg'usini shakllantirishda komil inson bo'lib, tarbiyalanishida yaqindan yordam bermoqda.

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda madaniyat va san'at sohasini rivojlantirish, jahon miqyosidagi ilg'or tajribalar asosida zamonaviy madaniyat va san'at muassasalari barpo etish, ularning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ijodkor ziyolilarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash masalalariga davlatimiz tomonidan ustuvor ahamiyat qaratib kelinmoqda.

"Aholi, xususan, yoshlarning madaniy saviyasini yuksaltirish, ularni milliy va umumbashariy madaniyatning eng yaxshi namunalaridan bahramand etish, shu asosda ma'naviy yetuk, barkamol shaxslarni tarbiyalash, yosh iste'dod egalarining qobiliyati va salohiyatini ro'yobga chiqarish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Shu bilan birga, madaniyat va san'at sohasini boshqarishda eskicha usullar saqlanib qolayotgani, mavjud muammolarni hal etish bo'yicha kompleks yondashuvning yetishmasligi, madaniyat muassasalarining faoliyatini tashkil etish, aholiga madaniy xizmat ko'rsatishda oqsoqlikka yo'l qo'yilayotgani, aksariyat joylarda madaniyat va san'at maskanlarining moddiy-texnika bazasi bugungi kun talablariga javob bermasligini qayd etish zarur. Ayniqsa, soha uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlashda mavjud talab va ehtiyojlarni hisobga olmaslik, ularni qayta tayyorlash, malakasini oshirish borasida puxta tizim

yaratilmagani madaniyat sohasida yagona davlat siyosatini samarali amalga oshirish, bu yo‘nalishdagi ustuvor vazifalarni to‘liq bajarish imkonini bermayapti.

Mamlakatimizni yangilash va modernizatsiya qilishning bugungi yangi bosqichida madaniyat va san’atning hayotimizdagi o‘rni va ahamiyatini oshirish, yosh avlodimizni milliy va umuminsoniy qadriyatlar, ona-yurtga mehr va sadoqat ruhida tarbiyalash maqsadida turli hil chorea tadbirlarni ko‘rib chiqish takidlandi. PQ3022 qaroridan⁵”

Respublikamizda tashkil etilgan yoshlar uyushmalari yaqinda tuzilgan bo‘lishiga qaramay, shu qisqa vaqt ichida ular orasida Milliy istiqlol g‘oyalari va mafkurani tashviqot qilishda katta xissa qo‘shmoqda. Madaniy markazning asosiy maqsadi, u yerga tashrif buyurgan barcha yoshlarning qiziqishlarini qondirishga ilm sohasidagi salohiyatlarini rivojlantirishga o‘z xissalarini qo‘shish. Madaniyat uyi xodimlari vatan tuyg‘usiga oid bo‘lgan barcha matbuot xabarları va qo‘llanmalarini keng doirada sharhlab berish yaxshi yo‘lga qo‘yishgan.

Yoshlar uyushmalari tashabbuskorligi bilan mahallalarda “Vatan posboni”, “Ijodkor yoshlik” xalqaro yoshlar kuniga “Bosh qonun”, O‘zbekiston Konstitusiyasi qabul qilingan huquq kuniga bag‘ishlangan kecha va konsertlar tashkil etilmoqda.

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda Respublikamizda tashkil etilgan milliy- baynalminal klublari alohida o‘rin egallaydi. Madaniy-ma’rifiy muassasalar xodimlari Respublikamizda tashkil etilgan milliy markazlar bilan birgalikda yoshlar tarbiyasiga oid har xil mavzularda uchrashuvlar, suhbatlar, bahs-munozaralar, ommaviy bayramlar uyushtirilmoqda.

Masalan, G‘ofur G‘ulom nomli madaniyat va istirohat bog‘ida qardosh qozoq, qirg‘iz, tojik millatlari bilan birgalikda ularning bayramlari nishonlanmoqda.

⁵ O‘zbekiston Respublikasining Prezidentining PQ 3022sonli Qaroridan.

Bunday markazlar Respublikamiz poytaxti Toshkentda va ommaviy xalq sayillarining sermazmun o‘tishida salmoqli hissa qo‘shmoqda. Yoshlar bir-birini hurmatini joyiga qo‘yishga axloq va vatanparvarlik tarbiyasi ular hayotida alohida o‘rin egallaydi.

Ma’lumki, vatanparvarlik bo‘lmagan joyda mafkuraviy immunitet, ezgulik va ro‘shnolik, haqiqat, halollik, diyonat kabilar ildiz otishi mumkin emasligi amaliy jihatdan to‘la isbotlangan.

Vatanparvarlik yaxshilikning shakllanish, rivojlanish, mafkuraviy immunitet kalitidir.

Inson ruhiyatida va pedagogik qarashlarida yana bir narsa borki vatanparvarlik yoshlarni dadil olg‘a qadam tashlashga doimo da’vat etib turadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev vatan tuyg‘usi va ularning ma’nomazmuniga alohida to‘xtaladi. Chunonchi, Respublikamiz yoshlarning milliy va madaniy an’analarga, ularning manfaatlariga mos keladigan haqiqiy vatanparvarlik prinsiplari qaror toptirish va joylarda shu mavzu bo‘yicha tadbirlarni uyushtirish davr talabi deb ta’kidladlaganlar.

O‘zida tug‘ilgan, uning zaminida yashayotgan, o‘qib mehnat qilayotgan har bir farzandlarimiz milliy mansubligidan va e’tiqodidan qa’tiy nazar, Respublikamizning teng huquqli yoshlari bo‘lishga munosibdir, demak mafkuraviy immunitet qoidasini ro‘yobga chiqarishdir.

O‘zbekiston mustaqilligini ta’mirlash, yangicha tuzumni barpo etishda ijtimoiy va ma’naviy kafolatlar muhim o‘rin tutadi. Chunki, bu narsa yoshlar ongiga va tafakkuriga singishi lozim.

Ularda mafkuraviy immunitet uning o‘tmishi: madaniyat tarixi, chegarasi muayyan davrlardagi mavqeい, ota-bobolarimizning jahon fan va madaniyat sohasidagi o‘rni haqida ma’lumot berish muhim ahamiyatga ega. Ana shundagina “Bugun Vatanning har bir asl farzandi o‘zini ota yurtining ajralmas bo‘lagi deb his etadi va bundan faxrlanadi”. Bu vazifani ko‘proq madaniyat maskanlarida tashkil etish maqsadga muvofiqdir. O‘zbek xalqi asrlar mobaynida avaylab saqlanib, sayqal topib kelgan o‘z milliy urf-odatlari, udum va

an'analari, g'ururi, ijtimoiy-iqtisodiy turmush tarzi, huquqiy ongi, e'tiqodi, ma'naviy dunyosi bilan ajralib turadi.

Yoshlar tarbiyasi- ajdodlarimiz qoldirgan ma'naviy merosni o'zi bir katta hazina. Vatanparvarlik g'oyasining tub mohiyatini, ma'no va mazmunini dastlab ziyorolar, farzandlarimiz yaxshi bilishlari kerak. Shuningdek, ular butun kuchini ne mashaqqatlar bilan erishilgan mustaqillikni saqlab qolish va uni mustahkamlash ishiga safarbar etmoqlari zarur.

Umuman olganda mafkuraviy immunitet tarbiyasi jamoatchilik ishi va madaniy-ma'rifiy muassasalar vazifasidir.

Vatanni sevish deganda xalqning madaniyati tarixini bilishga intilish, uni targ'ib qilishni ham anglash lozim. Ajdodlarimizning yashash tarzi, e'tiqodi, madaniy va tarixiy yodgorliklar, ular kim tomonidan qurilgani va qaysi me'mor san'atiga mansubligi, adabiyot va san'at tarixi fan va fan arboblari haqidagi ma'lumotlar, ularning yaratgan ilmiy asarlari, xalq ijodi namunalari, ta'lim – tarbiya an'analari va shu kabilarni xalq ongiga singdirish kabi madaniy-ma'rifiy tadbirlar milliy g'ururni yanada shakllantirishga, rivojlantirishga ilhomlanadiradi, xalq ijodkorligini tarkib toptirishga ruhlantiradi.

Respublikamizning birinchi prezidenti I.A. Karimov yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish va uning tub mohiyati, ahamiyati haqida yozadi: O'zbekiston fuqarosining mafkuraviy immuniteti – bu qayta o'zgarishlar yo'lini ko'rsatuvchi, ko'zlangan maqsaddan chetga chiqmaydigan yo'lchi yo'luz, ishonchli komposdir. "O'zbekistonga, uning yeri, tabiatiga, bu yerda yashayotgan xalqlariga muhabbat, o'lkaning tarixi, madaniyati, an'analarini teran bilib olishga intilish, Respublikamizning kuch qudrati va yutuqlaridan faxrlanish, xalqimiz qismatiga tushgan qiyinchiliklar uchun qayg'urish va ko'p millatli o'zbek jamiyatining muhim jipslashtiruvchi asosi hisoblanadi¹. Kimki, millatning madaniyati tarixidan ajdodlari qoldirgan barcha meroslardan hamma sohadagi an'analaridan faxrlansa bilsa, o'tmishda vatani va xalqi boshiga tushgan fojiaviy taqdiridan achinsa, u vatani va xalqi kelajagi uchun nurli

istiqlol yo‘lida fidoiy bo‘lish orzusida yashaydi, mehnat qiladi. Yoshlarning mafkuraviy immuniteti shakllantirish, vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida madaniy – ma’rifiy muasasalar quyidagi tadbirlarni amalga oshirish shart:

“Vatanparvarlik tarbiyasi” tadbiri rejasi va dasturini tuzib chiqish:

- Shu tadbir bo‘yicha ssenariy tuzish va joyini aniqlash;
- Tadbirni o‘tkazishda ommaviy axborot vositalarining faoliyatini yanada yaxshilash;
- Madaniyat maskanlarida yoshlar bilan mafkuraviy immunitetni shakllantirish uchun doimiy baxslar uyushtirish;
- Badiiy jamoalar tuzish va ularni joylarga muttasil jo‘natish, chiqishlar tashkil etish;
- Respublika madaniyat muassasalari faoliyatini tashkil etish ilmiy metodik markazi va uning viloyatlardagi markazlar faoliyatini shu ishga yo‘naltirish;
- Korxona, tashkilot, muassasalarda, o‘ta maxsus bilim yurtlari va oliy o‘quv yurtlarida mafkuraviy immunitet tarbiyasi bo‘yicha mashg‘ulotlar tashkil qilish;
- Maxsus kechalar o‘tkazib borish;
- Uzviy va doimiy olib borilgan tarbiyaviy ishlar to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilsa, vatan va yurt ravnaq topib rivojlanadi, yuksalanadi.²

Madaniyat maskanlari faoliyatini kuchaytirish bo‘lajak savodli va bilimli yoshlarni tarbiyalashning eng maqbul yo‘lidir. Kadrlarni tayyorlash juda ko‘p masalalarni oydinlashtiradiki, ularni hal qilish mamlakatimiz madaniy – ma’rifiy ishlarning kelajagi ravnaqi uchun nihoyatda zarurdir.

Madaniyat maskani tizimini bunday shaklda yo‘lga qo‘yish yoshlarning erkin va ixtiyoriy ravishda o‘z qobiliyatlarini amalga oshirishga imkoniyat beradi. Respublikamizda ishlab chiqilgan dasturlar madaniy – ma’rifiy muasasalar islohatining barcha tomonlarini qamrab olgan.

Respublikamiz birinchi Prezidenti Islom Karimov milliy istiqlol g‘oyasi va mafkurasini shakllantirish masalasini jiddiy vazifa qilib quydi. Buning sababi «Milliy mustaqil davlat bor ekan, uning mustaqilligi va erkinligiga, an’ana va urf-odatlariga taxdid soladigan, uni o‘z ta’siriga olish, uning ustidan hukmronlik qilish, uning boyliklaridan o‘z manfaatlari yo‘lida foydalanishga qaratilgan intilishlar va harakatlar doimiy havf sifatida saqlanib qolishi muqarrarligidir»¹.

Keltirilgan shu iqtibosdan ko‘rinib turibdiki, mafkuraviy immunitet, avvalo, mamlakatimizning mustaqilligini mustaxkamlash uchun zarur. Mafkuraviy immunitetning yana bir muhim funksiya tarbiyaviy funksiyadir. Mafkuraning bu funksiyasi globallashuv jarayonlari tezlashib borayotgan hozirgi murakkab davrda yana hamdolzarbroq ahamiyat kasb etadi. Globallashuv faqat iqtisod va siyosat sohasida emas, balki ma’naviyat va mafkura sohasida ham jadallahib bormoqda. Aytish mumkinki, ma’naviyat va mafkura sohasidagi globallashuv boshqa sohalarga nisbatan jadalroq yuz bermoqda.

Buning sababi o‘z manfaatlarini ko‘zlayotgan ba’zi davlatlar mamlakatimizga mafkuraviy jihatdan zararli va vayronkor ta’sir o‘tkazishga o‘rinayotganida. Har qanday xalqning ma’naviyati boshqa xalqlar ma’naviyatidan ajralgan xolda rivojlanmaydi². Milliy ma’naviyatlar bir-birini boyitadi va to‘ldiradi. Mamlakatimiz Sharq va G‘arbni tutashtirgan karvon yo‘llarida joylashgani sababli, xalqimiz ma’naviyati ham Shark, va G‘arb ma’naviyatidan asrlar davomida baxramand bo‘lib kelgan. Ayni paytda xalqimiz G‘arb va Sharqxalqlari ma’anaviyatidagi ijobiy tomonlarni o‘zlashtirish bilangina cheklanib qolmay, ularga ijobiy ta’sir ham ko‘rsatgan. Ma’naviyat va mafkura sohasidagi o‘zaro ta’sir, afsuski, faqat ijobiy tomonlar

¹

²Milliy istiqlol g‘oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillari. «Uzbekiston», 2001, Z-b.

bilan cheklanmaydi. Bu jarayonda salbiy va vayronkor g‘oyalar hamo‘z ta’sirini o‘tkazmoqchi bo‘ladi.¹

Shuning uchun ham milliy ma’naviyatimizni taxidlardan himoya qilish borasida mafkuradan kuchliroq va samaraliroq g‘oya yo‘q. Bu haqda «Milliy istiqlol g‘oyasi» darsligida qo‘yidagi fikr bildirilgan: «Ma’naviyatni bir uyga to‘plangan boylikka qiyoslasak, tashqaridan kirayotgan shamol uy ichidagi narsalarni ostin-ustun qilib tashlashini hech bir xonodon sohibi istamaydi².

Xuddi shu kabi, biz ham yot g‘oyalar, oqimlar va mafkuralar ma’naviyatimizga vayronkor ta’sir o‘tkazishiga qarshi himoya choralari qo‘rshimiz tabiiy»³. Shu o‘rinda mafkuraviy immunitet bilan yoshlarni tarbiyalash, milliy va ma’naviy o‘zlikni himoyalash jarayonidagi muhim funksiyasi namoyon bo‘ladi. Mafkuraviy immunitetning ana shu funksiyasini to‘laqonli bajarishida madaniy-ma’rifiy tadbirlar muhim o‘rin tutadi. O‘quvchi va talabalar ongiga mafkuraviy immunitetni singdirish bugungi kun ta’lim tizimida olib borilayotgan tarbiyaviy ishlarning markazida turibdi.

Bu maqsadga erishish yo‘lida ta’lim-tarbiyaning turli usul va vositalaridan foydalanilmoqda. Kuzatuvlarimiz ba’zi oliv va o‘rtalik maxsus o‘quv yurtlarida milliy istiqlol g‘oyasi bo‘yicha ma’ruzalar, seminarlar, kollokviumlarga ko‘prok e’tibor berilib, darslardan so‘ngo‘tkaziladigan madaniy-ma’rifiy tadbirlarga yetarli ahamiyat berilmayotganini ko‘rsatdi. Xolbo‘qi, bunday tadbirlar yoshlarni tarbiyalashda va ular ongiga milliy istiqlol g‘oyasini singdirishda ulkan ahamiyatga ega.

Mamlakatimiz madaniyat muassasalarda interfaol usullardan foydalanishga katta ahamiyat berilayotgan hozirgi kunda madaniy-ma’rifiy tadbirlarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi. Ilg‘or yoshlarning tajribasi shuni ko‘rsatadiki, madaniy-ma’rifiy tadbirlardan tarbiya jarayonida

¹Milliy istiqlol g‘oyasi. Uzbekiston Respublikasi Oliy ta’lim bakalavr boskichi uchun darslik. - T., «Akademiya» nashriyoti, 2005, 83-bet.

foydalananish yoshlar faolligini keskin oshiradi. Bundan tashqari, tadbirlar orqali mashg‘ulot o‘tkazishning rolli o‘yin, xizmat o‘yinlari singari shakllari, asl mohiyatiga ko‘ra, madaniy tadbirdir. Chunki ular ta’lim shakllari bilan san’at elementlarining qo‘silib ketishi natijasida vujudga kelgan.

Tadbir jarayonida badiiy asarlardan parchalar keltirish, she’rlarni ifodali o‘qish, sahna asarlaridan parchalar ko‘rsatish yoshlarning ham aqliy, ham xissiy-emotsional faolligini keskin oshirishga xizmat qiladi.

Tadbirlar davomida madaniy-ma’rifiy tadbirlar elementlaridan foydalananish muayyan uslubiyat asosida amalga oshiriladi. Bu xolat mazkur tadbirlarni o‘tkazishning umumiylarini xususiyatlari bilan bog‘liq. Shuni hisobga olib, mafkuraviy immunitetni shakllantirishda madaniy-ma’rifiy tadbirlardan foydalananish uslubiyati to‘g‘risida ba’zi mulohazalarni va o‘tkazgan kuzatishimiz natijalarini bayon qilmoqchimiz.

Madaniy-ma’rifiy tadbirlar kechalar, tomosha va teatrlashtirilgan konsertlar, ko‘rik-tanlovlari. ko‘rgazma, badiiy kompozitsiya, quvnoqlar va zukkolar tanlovlari kabi shakllarda o‘tkaziladi. Ularning har biri o‘ziga xos xususiyatga ega bo‘lib, shunga monand ravishda, ularni o‘tkazish uslubiyati ham bir-biridan farq qiladi. Madaniy-ma’rifiy tadbirlar orasida eng ko‘p qo‘llanayotgan shakllardan biri mavzuli kechalardir.

«Mavzuli kecha» atamasi dastlab muayyan bir mavzuga bag‘ishlangan va oqshom paytlari o‘tkaziladigan tadbirlarni anglatgan. Bunday tadbirlar jumlasiga uchrashuv kechalari, xotira kechalari, she’riyat kechalari, vatanparvarlik mavzusidagi kechalar, qo‘sish kechalari, raqs kechalari va boshqalarni kiritish mumkin.

Bunday tadbirlar avvallari odamlar ishdan bo‘shagandan keyin, oqshomda, kechqurunlari o‘tkazilgani sababli «kechalar» nomi bilan atalgan. Biroq vaqt o‘tishi bilan bunday tadbirlar kunduzlari ham o‘tkazilgan. Lekin, ularning dastlabki nomi-«kechalar» saqlanib qolaverган¹. Shuning uchun

¹

hozirgi davrda kunduzi yoki ba'zan ertalab o'tkaziladigan ana shunday tadbirlarning ham «kechalar» deb atalishidan ajablanmaslik lozim.

Mavzuli kechalarning konsertlar, spektakllar va boshqa san'at janrlaridan asosiy farqi shundaki, bu tadbirlar jarayonida teatrlashtirilgan ommaviy harakatlar yuzaga keladi. Bu tadbir davomida ijrochi va tomoshabinlar bir butunlikni tashkil etadi. Shuning uchun mavzuli kechalar, o'z mohiyatiga kura, ommaviy bayramlarga juda yaqin turadi. Mavzuli kechalar xalq uchun va jamoa uchun qadrli hisoblanadigan va muhim ahamiyat kasb etadigan biror voqeя yoki sanaga bag'ishlab o'tkaziladi. Masalan, «Milliy g'oya-bizning g'oya», «Hech kimga bermaymiz seni, O'zbekiston!», «Diniy bag'rikenglik» mavzularidagi kechalar mavzularining muhimligini ta'kidlash bilan birga, shu masalalarga jamoa yoki guruhning munosabati ham ifodalanadi. Mavzuli kechalarni tayyorlash bosqichi juda muhim ahamiyatga ega. Chunki ana shu bosqichda kechani tayyorlash bo'yicha belgilangan chora-tadbirlarni amalga oshirishga bo'lg'usi tomoshabinlar keng miqyosda jalb etiladi. Bu holat mavzuli kecha ishtirokchilarining passiv kuzatuvchi emas, balki tadbirning faol qatnashchilariga aylanishini ta'minlaydi. Mavzuli kechalar, qayerda o'tkazilishiga qarab, qo'yidagi turlarga bo'linadi:

- madaniyat va aholi dam olish markazlari, madaniyat saroylari, istirohat bog'lari (parklar)da o'tkaziladigan mavzuli kechalar;
- mehnat jamoalarida, korxonalarda o'tkaziladigan mavzuli kechalar;
- ta'lim muassasalari, sanatoriylarda, dam olish uylarida, pansionat va kurortlarda o'tkaziladigan mavzuli kechalar;
- mahalla, qishloq va ovullarda o'tkaziladigan mavzuli kechalar;
- maktablar, akademik litseylar, kasb-hunar kollejlari, institut, universitet va boshqa ta'lim maskanlarida o'tkaziladigan mavzuli kechalar.

Mavzuli kechalarni o'tkaziladigan joylarga qarab turlarga bo'lish sababi shundaki, yuqorida sanab o'tilgan joylarda o'tkaziladigan mavzuli kechalar ishtirokchilarining tarkibi, yoshi, kasbi, jinsi, ijtimoiy mavqeい kabi xususiyatlarga ko'ra farqlanadi. Bu farqlar faqatgina tashqi tafovut

bo‘lmasdan, ular mavzuli kechalarning o‘tish jarayoniga, sahnadagi ijrochilar bilan tomoshabinlar o‘rtasidagi hissiy-emotsional aloqaning xususiyatlariga jiddiy ta’sir o‘tkazadi. Masalan, kasb-hunar kollejida vatanparvarlik mavzusida o‘tkaziladigan mavzuli kecha istirohat borida o‘tkaziladigan mavzuli kechadan jiddiy farq qiladi. Kasb-hunar kollejidagi mavzuli kecha ishtirokchilarining aksariyati shu kollej o‘quvchilaridan iborat bo‘lsa, istirohat bog‘idagi mavzuli kechaning tomoshabinlari turli yosh, jins, kasbga mansub odamlardan iborat bo‘ladi.

Kollejdagi mavzuli kecha tomoshabinlarining sahnadagi ijrochilar, Ya’ni o‘zlarining kursdoshlari, guruhdoshlari bilan hissiy-emotsional aloqa o‘rnatishi oson kechadi. Ular sahnadagi do‘stilarining muvaffaqiyatini o‘z muvaffaqiyati singari qabul qiladi. Ijrochilarining nuqsonlarini esa o‘z nuqsoni singari his etadi. Bunday xolat ijrochilar bilan tomoshabinlar o‘rtasidagi hissiy-emotsional uyg‘unlikni ta’minlaydi. Ana shu uyg‘unlik mavzuli kechaning tarbiyaviy ahamiyati yuqori darajada bo‘lishini kafolatlaydigan eng muhim jihatlardan biridir.

Istirohat bog‘idagi mavzuli kechalarda ijrochilar bilan tomoshabinlar o‘rtasidagi hissiy uyg‘unlikni ta’minalash ancha murakkabroq kechadi. Buning uchun ijrochilardan ancha mahorat, vaqt va kuch talab qilinadi. Istirohat boqlaridagi mavzuli kechalarda ijrochilar tomonidan yo‘lqo‘yilgan hatolar tomoshabinlarning ko‘lgisiga sabab bo‘lishi mumkin. Kasb-hunar kollejida esa mavzuli kechaning ijrochisi hatoga yo‘lqo‘ysa, kuzatishlarimizning ko‘rsatishicha, zaldagilar bu kamchilikdan qolmaydi, balki xuddi o‘zlari kamchilikka yo‘lqo‘ygani singari iztirob chekadi.

Professor U. Qoraboyev «Madaniy tadbirlar» o‘quv qo‘llanmasida mavzuli kechalarning janrlari borasida qo‘yidagicha fikrni bayon kiladi: «Klubda o‘tkaziladigan mavzuli kechalar o‘z shakl va mazmuni jihatidan ko‘p janrli hisoblanadi. Uning asosiy janrlari esa qo‘yidagilardan iborat; xronika kechalari; xikoya kechalari; portret kechalari; an’anaviy kechalar

va xokazo»⁶¹. U.Qoraboyev fikrlariga yana shuni qo'shimcha qilishimiz mumkinki, mavzuli kechaning bitta janri bo'yicha o'tkazilayotgan tadbirning tarkibiga yana boshqa bir necha janrlar ham kiritilgan bo'lishi mumkin. Masalan, portret kechalari janri bo'yicha o'tkazilayotgan mavzuli kechaning tarkibi badiiy o'qish (monolog, she'rni ifodali o'qish), sahna asarlaridan parchalar, qo'shiqlar, raqslar va hokazolardan iborat bo'lishi mumkin.

Ijrochi va tomoshabin o'rtasida vujudga keladigan o'ziga xos va juda yaqin hissiy-emotsional munosabatlar o'quv yurtlarida o'tkaziladigan mavzuli kechalarining tarbiyaviy ahamiyati yuqori bo'lishi uchun imkoniyat yaratadi.

Mana shu imkoniyatdan mafkuraviy immunitetni o'quvchi va talaba yoshlar ongiga singdirish yo'lida foydalanish ta'lim tizimidagi tarbiyaviy vazifalarning eng muhimlaridan birini muvaffaqiyatli bajarish uchun asos yaratadi. Shu imkoniyatdan amalda qanday foydalanilayotganini o'rganish maqsadida bir necha oliv o'quv yurtlari va kasb-hunar kollejlarida o'tkaziladigan mavzuli kechalarini kuzatdik. Kuzatgan kechalarimizning aksariyati yuqori g'oyaviy-badiiy saviyada o'tdi. Ayniqsa, «Xech kimga bermaymiz seni, O'zbekiston!» mavzusidagi kecha yoshlarda juda katta qiziqish uyg'otdi. Bu kechada terrorchilarning yovuz basharasini fosh etadigan sahnalardan parchalar ijro etildi, vatanparvarlik mavzusidagi she'rlar o'qildi, she'rxonlik raks va qo'shiqlarga ulanib ketdi¹.

Biz tadbirga kelishdan avval talabalarning tadbirdan olgan taassurotlarini urganish maqsadida surov va intervyu o'tkazishni rejalashtirib qo'yan edik. Zalda vujudga kelgan kutarinkilik bunday surovga o'rinqoldirmadi. Shunday bo'lsa ham, bir necha qatnashchiga «Tadbir qandayo'tdi?» - deb bergen savolimizga ular «Juda yaxshi o'tdi», «Juda zur», «Betakror», «O'zingiz ko'rdingiz-ku» shakllarida javob berishdi².

⁶ U.Qoraboyev. Madaniy tadbirlar. Toshkent, 2006.

¹U. Qoraboyev. Malaniy tadbirlar. - T., 2003 yil, 137-bet.

²o'sha kitob o'sha joyda.

Ana shu kuzatishlarimiz akademik litseylar, kasb-hunar kollejlari va olivy o‘quv yurtlarida taxsil olayotgan yoshlarimizni milliy istiqlol g‘oyasi ruhida tarbiyalashda madaniy-ma’rifiy tadbirlar juda muhimo‘rin tutadi, deb xulosa qilish uchun imkon yaratadi. Bunday tadbirlar oldindan tuzilgan reja va ssenariy asosida, o‘quvchi va talabalarni jalb etgan holda tayyorlansa va o‘tkazilsa, ularning tarbiyaviy ahamiyati yana ham yuksak bo‘ladi.

Akademik litseylar, kasb-hunar kollejlari va olivy o‘quv yurtlarida o‘tkaziladigan madaniy-ma’rifiy tadbirlar tarbiyaning kuchli vositasi. Lekin bunday tadbirlarni yuqori saviyada o‘tkazish uchun o‘quv yurtlarining imkoniyati xar doim ham yetarli bo‘lavermaydi.

Shuning uchun madaniy tadbirlarni o‘tkazishda o‘quv yurtlari va madaniy-ma’rifiy muassasalarning imkoniyatlarini birlashtirish yuqori samara beradi. Yoshlarni milliy istiqlol g‘oyasi ruhida tarbiyalash bo‘yicha yetarli tajriba to‘plagan o‘quv yurtlari faoliyatini o‘rganish ular shunday yuto‘qlarga madaniy-ma’rifiy muassasalar bilan hamkorligi tufayli erishayotganini ko‘rsatdi.

Mafkuraviy immunitetni yoshlar ongida shakllantirishda turli tizimlar harakatini birlashtirish juda muhimligi xech kimda shubxa tug‘dirmaydi. Biroq matbuotda, ilmiy nashrlarda e’lon qilinayotgan maqola va risolalarda bu sohada faqat ta’lim tizimida olib borilayotgan yoki olib borilishi lozim bo‘lgan ishlar to‘g‘risida fikr yuritiladi. Boshqa tizimlarda, jumladan, madaniy-ma’rifiy muassasalarda milliy istiqlol g‘oyasini targ‘ib qilish bo‘yicha olib borish zarur bo‘lgan ishlarning shakllari, usullari to‘g‘risida na nazariy, na uslubiy chiqishlarni uchratmadik. Bu haqda jiddiyroq tadqiqot va risolalar u yoqda tursin, kichiqroq maqolalar va risolalarning mazmuniga qaralsa, mafkuraviy immunitetni shakllantirish faqat ta’lim muassasalariga tegishli bo‘lib, boshqa sohalar bu ishdan chetda turishi mumkin, degan tasavvur hosil bo‘lishi hech gap emas. Holbuki, mafkuraviy immunitet jamiyatimiz g‘oyasi ekan, uni shakllantirish vazifasidan shu jamiyatdagi tizim va shaxslarning xech biri bo‘yin tovlamasligi kerak.

Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish barcha sohalar, jumladan, madaniy-ma'rifiy muassasalar, ta'lim tizimi xodimlari ham faol ishtirok etishi lozim. Ishlab chiqarish korxonalarida, aholi turar joylari va mahallalarda ham bu sohada olib borilayotgan ishlarni jiddiy jonlantirish lozim. Sir emaski, ko'pchilik korxona va turar joylarda bu ish nomigagina o'tkazilmoqda yoki mutlaqo o'tkazilmayapti.

Avvalo, tasavvurimizdagi hamkorlik tushunchasi doirasini bayon qilmoqchimiz. Ta'lim va madaniyat muassasalarining hamkorligini rejalashtirishda, avvalo, qaysi maktab, litsey yoki kollej bilan qaysi madaniyat va aholi dam olish markazlari yoki kutubxona o'rtasida hamkorlik o'rnatilishini aniq belgilab olish lozim. Buning muhimligi shundaki, muayyan qishloq ovul, shaharcha yoki qurg'ondag'i ta'lim va madaniyat muassasalarining xar biri, faoliyat yo'nalishi, xodimlar soni, to'garaklar, kitoblar miqdori kabi ko'rsatkichlarga qarab, turli imkoniyatlarga ega. Bu muassasalar faoliyatini muvofiqlashtirganda ana shu imkoniyatlarni hisobga olib yaxshi natija beradi.

Mamlakatimiz tumanlarida madaniy-ma'rifiy va ta'lim muassasalarining joylashish geografiyasiga nazar tashlasak, qo'yidagicha holat ko'zga tashlanadi: tumanlardagi katta qishloqlar va ular atrofidagi qishloqlar turkumiga bitta, ba'zi hollarda esa ikkita umumiyo o'rta ta'lim maktabi, bitta madaniyat va aholi dam olish markazi, bir akademik litsey yoki kasb-hunar kolleji va bir kutubxona to'g'ri keladi. Bu muassasalarning faoliyat yo'nalishlari va imkoniyatlari turlicha. Ana shu faoliyat va imkoniyatlar umumiyo vazifa-mafkuraviy immunitetni shakllantirish bo'yicha faoliyatlarini birlashtirilsa, bundan barcha tomonlar yutadi. Madaniy-ma'rifiy va ta'lim muassasalarining hamkorligi muayyan tadbirlar o'tkazishni rejalashtirish va birgalikda o'tkazishda namoyon bo'ladi. Bu tadbirlarning xar biri o'ziga xos xususiyatlarga ham ega. Tadbirlarni o'tkazishda mana shu xususiyatlarni hisobga olish yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish samaradorligiga erishishning muhim sharti hisoblanadi. Hozirgi davrda madaniy – ma'rifiy tadbirlarning mohiyati, hayotda

tutgan o'rni, vazifalari, o'ziga xos xususiyatlari va ularni tashkil qilish qonun – qoidalariga e'tibor kuchaymoqda.

Madaniy – ma'rifiy tadbirlar, avvalo, madaniy-ma'rifiy muassasalar, Madaniyat va aholi dam olish maskanlari, madaniyat va istirohat bog'lari, muzeylar, kutubxonalar hamda boshqa davlat tashkilotlari va muassasalari tomonidan tashkil etiladi. Bu kabi tadbirlar g'oyaviy va tarbiyaviy ishlar jarayonining tarkibiy qismi hisoblanib, ular xalqimizning ijtimoiy-madaniy hayotida muxim rol oynaydi. Ularni har tomonlama rivojlantirish, havaskorlik ijodiga jalb qilish va mazmunli xordiq chiqarishi uchun to'laqonli xizmat qiladi.

Madaniy-ma'rifiy faoliyat, asosan kishilarning ishdan bo'sh vaqtlarida olib boriladi, kishilarga asosiy ishdan tashqari xar xil mazmundagi va shakldagi «ikkinchi» faoliyat bilan shug'ullanishlariga imkoniyat yaratadi. Bu faoliyat kishilarning xordiq chiqarishga, bilimini, dunyoqarashini o'stirishga, ijodkorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, ular o'z navbatida asosiy ish faoliyat bilan yaxshiroq shug'ullanishga samarali yordam beradi.

Madaniy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etishdan maqsad – axolini ma'naviy kamol toptirish, madaniy saviyasini oshirish, bilimini o'stirish, dunyoqarashini kengaytirish, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, bo'sh vaqtini samarali o'tkazishga ko'mak beruvchi ijodiy-tashkiliy ishlarni amalaga oshirishdir.

Madaniy-ma'rifiy tadbirlar qat'iy qilib belgilangan o'z ob'ekti, predmeti va aniq maqsad vazifalarga tayanadi.

Madaniy – ma'rifiy faoliyat quyidagi ishlardan iborat:

- Tashviqot va targ'ibot ishlarini olib borish.
- Xalq xavaskorlik ijodini o'stirish.
- Kishilarning dam olishini tashkil qilish.

Bu ish faoliyatları madaniy-marifiy ishlarning shakllarini vujudga keltiradi. Madaniy–ma'rifiy tadbir turlariga spektakl, ommaviy tomosha, xalq sayllari, bayramlar, karnaval, raqs kechalari, viktorina, ko'rgazma, konkurs, sayohat va ekskursiya kabilar kiradi.

Ko’rinib turibdiki, madaniy-ma’rifiy tadbirlaning shakllari xilma xil va ko’pdir. Ular haqida to’liq tushunchaga ega bo’lish uchun maxsus tasnif mavjud. Ular ichida ikki xil tasnif diqqatga sazovordir.

Birinchi tur tasniflashga madaniy – ma’rifiy ish shakllariga qatnashadigan kishilarning soni asos qilib olinadi. Ular quydagilarga bo’linadi: yakka, guruxli va ommaviy shakllar.

1. Yakka shakllar-mutaxassis va tinglovchi o’rtasidagi konsultatsiya, yakka suxbat, ommaviy mashg’ulotlardan tashkil topadi.
2. Guruxli shakllar – taxminan 15-30 kishi qatnashadigan tadbirlar, Ya’ni munozara, seminar, suhbat, ekskursiya, havaskorlik jamoalari mashg’ulotlarini o’z ichiga oladi.
3. Ommaviy shakllar – soni cheklanmagan, katta auditoriyaga mo’ljallangan ma’ruza savol-javob kechalari, mavzuli kechalar, ommaviy tomoshalar, bayramlar va boshqalarda vujudga keladi. Ommaviy shakllar Madaniy-ma’rifiy faoliyatning asosiy qismini tashkil qiladi.

Ikkinci tur tasniflash madaniy tadbirlarda qanday ta’sirchan vositalardan va usullardan foydalanish asosida vujudga keladi. Bu borada xam ish shakllari uchga bo’linadi: monologik, diologik va ko’p tarmoqli shakllar.

1. Monologik shakllar – bu nutiqning ogzaki, «jonli» so’zi xamda boshqa ta’sirchan vositalar orqali auditoriyaga axborotlar beradigan tadbirlar. Masalan, ma’ruza, doklad, axborot va boshqalar.

2. Diologik shakllar bular asosan, muloqot, suxbat, fikr almashishlardan iborat bo’lib, unga suxbat, munozara, uchrashuv, savol-javob kechalari kiradi. Yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishda madaniy-ma’rifiy tadbirlarning uch asosiy bo’g’ini mavjud bo’lib, bular: madaniyat, ma’naviyat va ma’rifatdan iborat.

Madaniy tadbirlar yoshlarni odob-axloq, diyonat, insonparvarlik ruhida tarbiyalash, o’z vataniga bo’lgan mehr-muhabbatini oshirish, o’z halqiga, o’z ona yurtiga nisbatan fahr hissini uyg’otish, qisqa qilib aytganda yosh avlodga axloqni shakllantirishga har tomonlama oshirish uchun xizmat qiladi. Bunday

tadbirlarning ko'pi huquqiy masalada bo'lib, yoshlarni huquqiy ongini oshirish, ularning ongida insonparvarlik, halollik kabi yaxshi omillarni shakllantirishda asos bo'ladi.

Madaniy tadbirlarning nafosat tarbiyaga bag'ishlangan kechalarda kishilarning estetik didini oshirish va madaniy dam olishlari uchun xizmat qiladi, bunda san'at va adabiyotning barcha janrlaridan to'la foydalaniladi. Bu kabi kechalar maxsus metodlar asosida o'tkaziladi. Bunday tadbirlarning maqsadi mehnatkashlarni badiiy madaniyat yangiliklaridan habardor qilish, san'at turlari, badiiy adabiyot janrlari va uning xususiyatlari to'g'risidagi tushunchalarni berib, ommani badiiy didini tarbiyalashdir.

Madaniy tadbirlar vatanparvarlikka chorlovchi bir qancha tadbirlarni o'z ichiga oladi. Bunday tadbirlarda urush veteranlari, armiyada xizmat qilayotgan askar va ofitserlar, xarbiy xizmatga chaqirilayotgan yoshlar bilan tantanali ravishda o'tkaziladigan uchrashuvlarga bag'ishlangan bo'ladi. Vatanparvarlik mavzusiga oid bo'lgan madaniy muassasalar kechalarida xukumatimizning tinchlik siyosati, xalqimizning himoyachisi bo'lgan o'zbek armiyasi, unda xizmat qilayotgan askarlari, uning xarbiy tayyorgarligi, hozirgi kundagi xarbiy texnika var amiya hayoti haqida hikoya qilinadi. Kishilarda haqiqiy vatanparvarlik ruhini tarbiyalash uchun bunday kechalarning ahamiyati juda katta.

Badiiy ommaviy tadbirlar kishilarning ishdan bo'sh vaqtida ularga kerakli axborotlar berish, badiiy-estetik zavqlanish, madaniy-ijodiy ishga jalb qilish hamda ularning mazmunli hordiq chiqarishlari uchun yordam beradi. Bu tadbirlar asosan og'zaki jurnal, klub kechalar, badiiy kompozitsiyalar, badiiy kecha dasturlari, teatrlashtirilgan kontsert va tomoshalar, xalq an'analari, ommaviy bayramlar va sayllar kabi shakllardan tashkil topadi. Badiiy-ommaviy tadbirlar negizida kishilarning samarali mehnati, erishgan g'alabalari aks etadi. Bu tadbirlar asosiy vazifalaridan biri – har bir kishi o'zining jamoalariga ulug'vor ishning mohiyat'ini ochib berish, ularning xizmatidan umumiyl davlat ishi vujudga keltirishni anglatishdir. Badiiy ommaviy tadbirlar umumhalq

masalalar bilan birlgilikda mahalliy hayot jahbalaridagi yutuqlar va muammolarni aks ettiradi. Har bir kollektivlarga qilingan mehnat natijasidan kerakli xulosa chiqarish yoki navbatdagi ishni rejalashtirishga yordam beradi.

Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish uchun ommaviy madaniy tadbirdorda xalq oyinlaridan keng ko'lamda foydalanish maqsadga muvofiqdir. Negaki xalq oyinlari yoshlarni ham manan ham jismonan rivojlantirishga xissa qo'shadi.

Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov : "Sog'lom avlod tarbiyasi buyuk davlat qurishning zaminidir. Sog'lom avlod, avvalo, aholi, ayniqsa yoshlar salomatligi, ularning jismoniy va ma'naviy barkamol bo'lib o'sishi bilan bevosita bog'liqdir. Yoshlarni jismoniy madaniyat va sportga, milliy xalq oyinlariga keng jalb qilish sog'lom avlodni voyaga etkazishning muhim omili va vositasidir"⁷ deganlarida, sog'lom avlodni shakillantirishda hamda ularni har tomonlama sog'lom etib o'stirishda milliy oyinlarning ahamiyati nechog'lik muhim ekanligini ko'rsatib berdilar.

Madaniy – ma'rifiy vositalarga spektakl, ommaviy tomosha, xalq sayllari, bayramlar, karnaval, raqs kechalari, viktorina, ko'rgazma, konkurs, sayohat va ekskursiya kabilar kiradi. Spektakl yoshlar ongi uchun tas'siri kuchli. Yoshlarga tarbiyaviy jihatlari ham kop. Masalan "padarkush yohud o'qimagan bolaning holi" spektaklini misol qilishimiz mumkin. Ota farzandini taqdiriga befarqlik bilan o'zining mol dunyosiga ishonib, farzandini o'qitishdan bosh tortadi. So'ng farzand ham yomon yolga kirib o'z otasini qotiliga aylanadi. Bu spektakl yoshlar ongiga tasiri shundan iboratki, yaxshi bilib olishi, oqil farzand bo'lib yetishiga xizmat qilishi yoshlar tarbiyasiga tasiri katta deb oylayman.

Istiqlolning dastlabki kunlaridayoq muzeylar, qo'riqxonalarning o'rni va rolini belgilab berishga alohida e'tibor qaratildi. Muzeyda O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng ilk qabul qilingan "Mustaqillik deklaratsiyasi", Adliya vazirligi tashkil topishi bilan bog'liq qonun hujatlari,

⁷ Karimov I.A Istiqlol va ma'naviyat.-T.:O'zbekiston,1994.-128-129bb

adliya organlari va muassasalari faoliyatiga oid tarixiy hujjatlar hamda materiallarni ham ko‘rish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining Adliya organlari tarixi muzeyi tashkil etildi. Unda Adliya vazirligining shakllanish, rivojlanish evolyutsiyasi o‘z aksini topgan. Muzey 6 bo‘limdan iborat. Mazkur eksponatlarda Adliya vazirligining rivojlanish tarixi va buguni arxiv fotosuratlar asosida aks etgan.

Ta’kidlash joizki, muzeyda 1917 yildan bugungi kunga qadar qabul qilingan qonun hujjatlari arxivi, nikoh, tug‘ilish yoki o‘limni qayd etish bilan bog‘liq holatlar, XX asrdan to bugungi kunga qadar qanday rasmiylashtirilganligi haqidagi arxiv fotosuratlar asl materiallarda aks ettirilgan. Muzeydan o‘rin olgan eksponatlarning barchasi maxsus ekspertlar guruhi tomonidan o‘rganilib, tadqiq etildi.

Muzeyda O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so‘ng ilk qabul qilingan “Mustaqillik deklaratsiyasi”, Adliya vazirligi tashkil topishi bilan bog‘liq qonun hujjatlari, adliya organlari va muassasalari faoliyatiga oid tarixiy hujjatlar hamda materiallarni ham ko‘rish mumkin.

Muzeyda nafaqat vazirlikning tarixi, balki bugungi kundagi ish faoliyati bilan ham tanishish mumkin. Xususan, eksponatlardan o‘rin olgan xorijiy hamkorlik bo‘limida vazirlikning xalqaro miqyosdagi kelishuvlari, anjumanlar, konferensiyalardagi muhim jarayonlar ko‘zga tashlanadi. Shu tariqa mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan muzeylar soni 350 taga yetdi. Muzeylarga tashrif buyurish yoshlarga katta saboq bo‘ladi. Sababi yoshlar ota - bobolarimizning yodgorliklarini ko‘rib, qanchalik mashaqqatlar bilan mustaqillikka erishganlarimizni, ayniqsa qiyinchiliklarni bardosh bilan zabit etganlarini his qila olishlariga yordam beradi. Shu boisdan ham yoshlarni muzey, teatr va boshqa ma’daniy – marifiy tadbirlarga olib borish bizning burchimizdir.

2.2. Mafkuraviy immunitet va madaniy- ma’rifiy muassasalarida tarbiya muammolari.

Insonlarni tarbiyalashda ko‘plab madaniy-ma’rifiy muassasalar, Ya’ni madaniyat va aholi dam olish markazi, madaniyat saroylari, muzeylar, kutubxonalar, madaniyat va istirohat bog‘larining o‘ziga xos imkoniyatlari mavjud. Madaniy-ma’rifiy muassasalarning imkoniyatlaridan foydalanmasdan joylarda insonlarni tarbiyalab bo‘lmaydi, chunki bu muassasalar xalq orasida ma’naviy, ijodiy faoliyat olib boruvchi o‘ziga xos markaz hisoblanadi.

Inson ma’naviy tarbiyasidagi muammolar ma’naviy qashshoqlik, fikr torligi, hudbinlik, insofsizlik, adolatsizlik, imon-e’tiqodsizlik, nopoliklik, mehr - oqibatsizlik kabi illatlarni rad qilish insonlarni yuksak madaniyat va milliy ma’naviy qadriyatlargaga tayangan siyosatni qaror toptirish yo‘li bilan bartaraf etish, madaniy ma’rifiy muassasalarning ham bosh vazifasiga aylanishi kerak.

Madaniy - ma’rifiy muassasalar faoliyati ham yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirish konsepsiyasini yaratish va targ‘ib qilishga qaratilmog‘i lozim. Mafkuraviy immunitet tuyg‘ularini yoshlar ongiga singdirish kerak.

- muhabbat tuyg‘usi.
- Ona tiliga muhabbat.
- Milliy qadriyatlargaga sodiqlik.
- Oila, ayol, bola tarbiyasi.
- Mahalla va jamiyat totuvligi.
- Umuminsoniy qadriyatlargaga sodiqlik.
- Milliy tarbiyamizga xos bo‘lgan mehr -oqibat, muruvvat, andisha, ornomus, sharmu-hayo, ibo-ifrat kabi fazilatlarni yoshlar ongiga singdirish.

Hozirgi paytda butun dunyoda inson qalbi va ongini egallash uchun kuchli kurash olib borilyapti. Hayotning barcha jabhalarida tubdan ijobiy o‘zgarishlar borayotgan bir paytda jamiyatimiz taraqqiyotiga chetdan turli shakldagi mafkuraviy taqdidlar havf solib turibdi. Ya’ni, Islom xalifaligini tiklab va uning bayrog‘i ostida musulmon xalqlarini yangi imperiyaga birlashtirishga qaratilgan intilishlar, yosh mustaqil davlatlarni sobiq ittifoqqa birlashtirish g‘oyasi, axloqsizlik g‘oyalarini yoyib, xalqni ma’naviy jihatdan

buzish, mintaqaviy va millatlararo mojoralarni keltirib chiqarishga qaratilgan harakatlardir.

Mafkuraviy immunitet bilan kamol topayotgan bugungi yoshlar mustahkam e’tiqod, yuksak dunyoqarash, ma’rifat asosida o’zligini namoyon etmoqni, mamlakatimiz aholisini qalbi va ongini egallahsha qaratilgan taxdidlarga qarshi turishi va ogoh bo‘lib yashamog‘i uchun madaniy-ma’rifiy tadbirlar saviyasini ham zamon talabi darajasida moslashtirmoq zarur. Shunday qilib, jaholatga qarshi ma’rifat asosida kurashish, ma’rifatchilik milliy istiqlol g‘oyasining muhim tamoyillaridan bo‘lib, sog‘lom e’tiqod, yuksak dunyo qarash hamda mafkuraviy immunitet asoslarini mustahkamlashga xizmat qila oladigan tadbirlar rejasini yaratish zarurdir. Mafkuraviy immunitet tushunchasiga birinchi prezidentimiz I.A. Karimov shunday ta’rif bergen:

“Ma’lumki, har qanday kasallikning oldini olish uchun, avvalo odam organizmida unga qarshi immunitet xos qilinadi, biz ham farzandlarimiz yuragiga ona vataniga, boy tariximizga, ota-bobolarmizning muqaddas diniga sog‘lom munosabatni qaror toptirishimiz, ta’bir joiz bo‘lsa, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirishimiz zarur”. Markaziy Osiyo mintaqasi strategik jihatdan g‘oyatda qulay joyda joylashgani, yer osti va yer usti boyliklari ko‘p bo‘lgani uchun bu yerda qadim zamonlardan buyon turli davlatlar o‘z manfaatlarini ko‘zlab kurash olib borganlar. Bosqinchi va yovuz kuchlar o‘zlarining g‘arazliy maqsadlariga erishish uchun avvalo bu yerdagi xalqni g‘aflatga solish, bilimsizlik va jaholatda qoldirish yo‘lidan foydalanishga harakat qilingan. Shuning uchun mard xalq o‘g‘lonlari maktablar, ilm-dargohlar, gazeta va jurnallar ochish xalqni ma’rifatli, bilimli va dono bo‘lishi uchun jonini fido qilganlar.

Bunga XX asrdagi jadidlar yaqqol misol bo‘la oladi. Ularning asosiy maqsadlari inson ongi va qalbida milliy ongini, milliy g‘uro‘rini, ma’naviyatini va ma’rifatini uyg‘otish bo‘lgan. Shunda bizning Prezidentimiz shunday deganlar:

“Ma’rifat asosidagi mafkuraviy immunitet bugungi kunda hayotiy zarurat, u xalqimizni yod va zararli g‘oyalar hurujlaridan asraydi, yurtimiz yoshlarini sog‘lom va barkamol qilib voyaga yetkazishda, olivjanob maqsadlarimizda erishishda muhim ahamiyatga ega”.

Mustaqillik mafkurasining O‘zbekistonda bosib o‘tgan yo‘li qiyin va murakkab bo‘ldi. XIX asrning ikkinchi yarimigacha xon va amirlar har qanday ilg‘or mafkurani, shu jumladan milliy mafkurani ham ta’qib etdilar. O‘lkamiz chorizmning mustamlakasiga aylandi va xur fikr aytish, milliy mafkurani o‘rtaga solish imkoniyati bo‘lmagan edi. 1917 yilda mustaqillikka qadar O‘zbekistonimiz “Qizil imperiya” qo‘lida qo‘g‘irchoq edi. Marksizm - leninizm mafkurasidan boshqa barcha g‘oya va fikrlar yo‘q qilinar edi. Mard vatan o‘g‘lonlari Muqimiylar, Furqat, Qodiriy, U. Nosir, Botu, Sufizoda boshqa milliy ozodlik uchun kurashgan shoirlar yozuvchilari, mutafakkirlari qatl etilib aytgan fikrlari pinhoniy qolib ketdi.

Endilikda O‘zbekiston xalqining mustaqil mafkurasi shakllanib, u kun sari mazmunan va shaklan boyib bormoqda. Bevosita ta’lim beruvchi muassasalar bilan birga madaniy- ma’rifiy muassasalar mafkuraviy tarbiyaning o‘chog‘idir. Insonlarni va ayniqsa, yoshlarni mafkuraviy tarbiyalashda turli tadbir va anjumanlar o‘tkazishda quyidagi vazifalarni bajarmoq lozim.

- O‘z mustaqilligimizni yanada mustahkamlash va unga xizmat qilish;
- Mamlakatimizning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy- ma’naviy zaminlarini yaratishning fidoisi bo‘lish;
- Milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish;
- Oilaning vatanparvarlik xissini tarbiyalashdagi rolini ko‘rsatish;
- Ezgulik timsoli bo‘lgan ayolni ulug‘lash;
- Mahallaning demokratiya darsxonasi va o‘z-o‘zini boshqarish maktabi ekanini tushuntirish;
- Umuminsoniy qadriyatlarning millatlararo totuvlik, bag‘rikenglik, dunyo ishlariga intilish va dunyo qarashini shakllantirish;
- Dinning dunyoviylik bilan qarama-qarshi emasligini tushuntirish;

- Ma’rifat shaxs aqliy salohiyatini oshirishdagi asosiy kuch ekanligini o‘qtirish;
- Huquqiy madaniyatni rivojlantirish;
- Bozor iqtisodiyotining barcha tomonlari va ilmini o‘zlashtirish hamda ularni o‘z amaliy faoliyatiga tadbiq etish;
- Mo‘tiylik, boqimandalik, mahdudlik kayfiyati va hissiyotlariga qarshi kurashish;
- Boshqalarni o‘tmish sartiqlaridan qutilishiga yordamlashish.

Insonlarni va ayniqsa yoshlarni tarbiyalash jarayonida har qanday ilmiy kashfiyotlarning yaratilishida madaniy-ma’rifiy muassasalar bo‘lgan - kutubxonalar faoliyatiga alohida to‘xtalish zarur. Kutubxonalar har qanday mamlakatning ilmiy-ma’naviy salohiyatini belgilab beruvchi o‘lchovdir. Kutubxonaning ta’lim-tarbiya ishlari ta’lim beruvchi muassasalarning o‘quv - tarbiya jarayonini to‘ldiradi va kengaytiradi. Kutubxonalar maktab o‘quvchilariga, talabalarga va umuman yoshlarga mustaqil bilim olishlari, fan predmetlarini o‘zlashtirishga, ijodiy qobiliyatlarini, tashabbuskorligini oshirishga, bo‘sh vaqtlarini mazmunli va samarali o‘tkazish imkonini yaratadi.

Yoshlar fikrin ezgulikka, insonparvarlikka yo‘naltirishda, fikrlarida mantiqiylikni va ijodiy fikrlashni shakllantirishda kitobning xizmati katta. Aks holda, ma’naviy bo‘shliq, ma’naviy qashshoqliq vujudga kelib, yod va salbiy g‘oyalar kishilar hayotiga o‘z ta’sirini o‘tkazadi. Muayyan muammolarni bartaraf etish uchun yoshlarni bo‘sh vaqtlarini mazmunli o‘tkazishni tashkil etish, ularni o‘ziga ham, atrofdagilarga ham foydali bo‘lgan ishlar bilan mashg‘ul qilish lozim.

Yuqorida ta’kidlanganidek yoshlarni foydali ish bilan mashg‘ul qilib, vaqtlarini mazmunli ta’minalash, bu borada muntazam an’anaviy tarzda tarixiy joylarga sayohatlar uyushtirish, har xil sanalarga bag‘ishlangan tadbirlarni tashkil etish, o‘tkir zehnlilar bellashuvi, turli mavzuda bahslar, munozara, ijodiy uchrashuvlar, dam olish kechalari, bayram, ko‘rik tanlovlari, to‘garaklari, davra suhbatlarini tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Mustaqillik yillarida ijtimoiy

hayotning barcha yo‘nalishlarida bo‘lganidek, madaniy-ma’rifiy sohada ham tubdan o‘zgarishlar yuz berdi, shaklan va mazmunan milliy madaniyatning rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar yaratildi. Buni birgina teatr san’ati rivojlanishi misolida ko‘rish mumkin. 1991 yilda Farg‘onada, 1993 yilda Xivada Davlat qo‘g‘irchoq teatrlari ish boshladi. 1994 yilda Qashqadaryo va Namangan viloyati teatrlari qoshida qo‘g‘irchoq guruhlari ochildi. Andijonda jamoatchilik asosida ishlab kelayotgan yoshlar teatri davlat tasarrufiga olinib, u 1994 yilda Abbas Bakirov nomidagi Andijon yoshlar va bolalar teatriga aylantirildi.

O‘zbekiston 1991 yilda o‘z mustaqilligiga erishgach o‘zbek teatrlari va san’atkorlarning dunyo sahnasiga chiqishi uchun ya’nada keng yo‘l ochildi.

Alisher Navoiy nomidagi katta opera va balet teatri, “Ilhom” teatr studiyasi, rus tomoshabinlar teatri shu jihatdan ibratli ishlar qilindi. Birgina, Navoiy nomidagi teatr balet truppasi, AQSH, Malaziya, “A.Hidoyatov” nomidagi teatr truppasi, Angliya, Shotlandiya, Farangistonga safar qilganlari bunga yaqqol misol bo‘la oladi. Shu yillarda o‘zbek teatrlari sahnasida yangi zamonaviy mavzudagi asarlar namoyon bo‘la boshlandi. Namoyish qilingan asarlarda milliy istiqlol g‘oya o‘z aksini topgan.

Milliy istiqlol sharofati bilan qator teatrlarda bebaho xazinamizga aylanib ulgurgan asarlar sahnalashtirilmoqda. Abul Qosim Firdavsiyning “Shohnoma” asarining 1000 yilligiga bag‘ishlab “Faridun” nomli ikki qismli fojea sahlashtirildi. Abdulhamid Cho‘pon qalamiga mansub badiiy jihatdan yaxshilik, chin muhabbat, insof- diyonat ulug‘lanib, fisqu-fasot hamda tajovuskorlik teskin qoralangan. “Yorqinoy” asari sahna yuzini ko‘rdi. 1993 yilning avgust oyida Ogahiy nomidagi Xorazm viloyati musiqaliy dramma va kamediya teatr jamoasi dramaturg Erkin Samandarning “Jaloliddin Manguberdi” tarixiy drammasini ham sahnaga qo‘ydi. Markaziy Osiyo xalqlari teatrlarining o‘zaro ijodiy hamkorligi yo‘lga qo‘yildi.

Mazkur soha jamoalari 1992 yilning 26-martdan to 4-aprelgacha “Navro‘z-92” xalqaro anjumanni o‘tkazdi. Bu bayram festevallarida xalqlarimiz o‘rtasidagi do‘stlik, mehr-oqibat, milliy an‘analar va qadriyatlarimizga xurmat

tarannum etildi. Mustaqillik tufayli madaniy-ma'rifiy maskanlarda olib borilayotgan tadbirlar tafakkur saviyamizni o'zgartiradigan, mustaqillik va vatanga bo'lган tuyg'ularimizni jonlantiradigan qudratli omilga aylantirildi. Biz ayni shu tadbirlar orqali keljakka bo'lган munosabatimizni, taraqqiyot yo'limizni belgilab olishga harakat qilamiz.

Ayni paytda Respublikamizning birinchi prezidenti I.A.Karimov ta'kidlagandek: "XXI asrda dunyoni madaniyat va ma'naviyat qutqaradi". Haqiqatdan ham tabiatan nozik ta'b va san'at ahliga talabchan o'zbek xalqining musiqa siyosasi va san'ati keng ko'lamli ma'naviyat ko'zgusidir. Asrlar osha avloddan-avlodga, ustoz -shogirdlik tizimi bilan rivojlanib kelganligi tufayli musiqa merosi va marosim kuy, qo'shiqlaridan tortib murakkab doston, ashula va katta ashula, maqom yo'llari davrma-davr saralanib kelgan.

Davlatimizning qo'llab- quvvatlashish tufayli mamlakatimizda 37 ta professional teatr va teatr studiyalari faoliyat ko'rsatmoqda. Milliy istiqlol g'oyasining ta'siri, mustaqillik tufayli sodir bo'layotgan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy hayotdagi tub o'zgarishlar teatrlar sahnasida o'zining yorqin ifodasini topayotganligi, bu o'zgarishlar bilan bog'liq tendensiyalar sahna hayotida ham ko'zga tashlanayotganini alohida ta'kidlash joiz. Teatr san'ati sohasidagi ijodiy jarayon ayni yangilanayotgan hayotimizning ehtiyojlariga to'la mos keladi.

"Chimildiq", "Tirik koinot", "Sohibquron", "Kunduzgi kechalar" asarlari asosida sahnalashtirilgan sahna asarlari bugungi teatr san'atimizning yutug'idir.

Mustaqillik yillarda musiqa san'atida tub burilish asliga qaytishi, an'anaviy ogahnglar ravnaqi davri bo'ldi. Buning uchun eng avvalo xalqqa yaqinlashish, el orasida yurish, eng noyob xalq iste'dodlarini izlab topish zarur edi. Shuni ta'kidlash joizkiy, hozirgi kunda klub respublikamizda maqom ansambili ijrochiligi an'analari yangi shakllarda o'z hayotini davom ettirmoqda.

Chashmaqom, Xorazm, Farg'ona, Toshkent maqom yo'nalishlari ilg'or ijrochilik an'analarini namoyon etish poytaxtimizda har to'rt yilda bir

marotoba o'tkazilmoqda. Respublika tanlovlari keng tus oldi. Maqom ijrochilar Y. Rajabiy nomidagi Respublika tanlovlari o'z o'rnnini topdi.

Mubolag'asiz aytish mumkinki, madaniy-ma'rifiy muassasalar tashabussi bilan barcha viloyatlarda turli tarkibga ega an'anaviy maqom ansambllari ijodiy guruhlari, faoliyat ko'rsatmoqda, hatto umumiy ta'lim maskanlarida ham folklor guruhlari, maqom ansabllari tuzilgan. Sayi harakatlar muayyan reja va dastur asosida boshlab yuborildi.

Asrlar davomida xalqimiz qalbidan mustahkam o'rin olib uning jon ozig'i bo'lib kelgan mumtoz maqomlar hozirda shakllanayotgan milliy mafkuramiz uchun ham bebahoh ma'naviy qadriyatlardan ekanligini unutmasligimiz kerak. Binobarin ularning ommaviy tadbirdarga, radio, televideniya vositalaridan, madaniy-ma'rifiy muassasalarda keng va malakali targ'ib etish ishiga yanada jiddiyroq e'tibor berish zarur.

Madaniy-ma'rifiy muassasalar va ulardan olib borilayotgan tadbirlar musiqa san'atida teran milliylik xalqchillik, taraqqiyotparvarlik yo'lidan borib, milliy g'oya va milliy vatanparvarlik, yoshlar ongiga tobora chuquroq singdirish, musiqa san'ati yo'nalishlari va ularning targ'ibotiga zamon taqazo etuvchi keng yo'l va imkoniyatlar ochib berish zarurligini talab qilmoqda.

Musiqa yordamida ma'naviy barkamol insonni shakllantirish g'oyasi endilikda mustamlaka davlatning sun'iy tarzdagi to'sqinlari yo'nalishlari va soxta bunyodkorlik asoslangan murakkab tamoiyillardan butunlay voz kechish taqozo etadi.

1996 - 2018 yillar davomida Madaniyat vazirligi, Respublika madaniyat muassasalari faoliyatini tashkil etish ilmiy metodik markazi ko'plab ko'rik tanlovlari, bellashuvlar, ko'rgazmalar, xalq iste'dodlarining katta sahnaga olib chiqishga alohida e'tibor qaratdi.

Asrlarga tengdosh navolar turkumida xalqimiz orasida kamayib ketgan eng qadimgi noyob cholg'u sozlaridan ud, sato, qonun, tambur, qo'shnay, suray kabi milliy cholg'u asboblari ijrochilarining respublika tanlovida "Barxayot siymolari" turkumlaridan xalq artisti Xoji Abduaaziz Abdurasulov, Yunus

Rajabiy, Ma'murjon Umarov, Komiljon Otaniyozov asarlari ijrochilarining ko'rik tanlovi o'tkazildi. Ayni paytda milliylik qadriyatlariga shu jumladan, madaniy merosga amaliy asosda to'g'ri yondashishning asosiy tamoyillariga xos mezonlar, insonparvarlik, vatanparvarlik, xalqchillik, taraqqiyotparvarlikdir.

Shu mezonlarning har birida milliylik va umuminsoniylik mujassamlashgan. Mafkuraviy immunitet butun jamiyat, butun millat uchun xizmat qiladi. Shu boisdan mafkuraviy immunitetni xalqimiz ongi, qalbiga singdirish borasida quyidagi asosiy vazifalarga e'tibor berish zarur.

· Ma'naviy qadriyatlar ilm-fan taraqqiyot yutuqlari bilan boyitish. Din va tarixiy sohtalashuvga ulardan siyosiy maqsadga foydalanishga yo'l qo'ymaslik;

· Yurtdoshlarimizning ma'naviy yangilash va islohatlar jarayonini faol mustahkamlashga aylantirish;

· Kuch va salohiyatni ijtimoiy hamkorlik va millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglikka xizmat qildirish zarur;

· Ijtimoiy qatlam, siyosiy kuch harakatlarining intilishlari uyg'unlashuvchi g'oyalar, vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi, yurtdoshlarimiz oliy maqom maqsadiga butunlay erishishi;

· Milliy qadriyat ona tilini, madaniyatini, diniy-e'tiqodi, urf-odati va an'analarini hurmat qilishdir.

Respublikamiz muzeylarida ham ko'pgina yirik ko'rgazmalar tashkil etildi. Jumladan, YUNESKOning Parijdagi shtab kvartirasida 1996 yil 21-26 aprel kunlari bo'lib o'tgan "Temuriylar davri fan va madaniyati ravnaqi" xavftaligi doirasida o'tkazilgan san'at asarlari va tarixiy ashyolar ko'rgazmasi tashkil etildi. O'zbekiston va Germaniya o'rta sidagi madaniy aloqalarni riovjlantirish maqsadida Davlat san'at muzeyida buyuk nemis rassomi va grafik asarlari ustasi Alberxit Duyuraning san'at asarlari ko'rgazmalari tashkil etildi.

Madaniyat vazirligi tizimidagi muassasalarda ham ko'pgina qiziqarli tadbirlar o'tkaziladi. Diyarli barcha muassasalarda Alisher Navoiy tavalludiga

bag‘ishlangan kutubxonalar konferensiyalari, Navoiyxonlik kechalari, kitob ko‘rgazmalari tashkil etilgan.

Yurtdoshimiz rahnamoligida “Inson manfaatlari yili”, “Oila yili”, “Ayolar yili”, “Ona va bola yili”, “Sog‘lom avlod yili”, “Qariyalarni qadirlash yili” deb nomlanishi munosabati bilan madaniy-ma’rifiy muassasalarda olib borilayotgan tadbirlar ham bunga misol bo‘la oladi. Respublikamiz madaniy-ma’rifiy muassasalarida Toshkent, Andijon, Farg‘ona, Xorazm viloyatlarining bir qator madaniyat uylarida “Ayol muqaddas”, “Ayol oila tayanchi”, “Oila muqaddas qo‘rg‘on”, “Oila va mahalla” deb nomlangan kechalar madaniyat muassasalarida tashkil etilgan.

Bugungi yoshlar ertangi jamiyatimizning taqdirini belgilovchi avloddir. Yoshlarga qatiy tarbiya bersak, bizning kelajagimiz ham shunday bo‘ladi. Yoshlar ongiga mafkuraviy immunitetni singdirishda yoshlarni bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishda, madaniy-ma’rifiy muassasalarning imkoniyatlari katta.

O‘quv yurtlari, asosan bilim, tarbiya berish bilan shug‘ullansa, madaniy-ma’rifiy muassasalar ularning bo‘sh vaqtini maroqli o‘tkazishga ko‘mak beradi. Biroq, joylardagi madaniyat muassasalari aholining barcha qatlamlari uchun umumiy tadbirlarni o‘tkazadilar. Yoshlarni bojxona organlari faoliyati bilan yaqindan tanishtirish maqsadida media-tur o‘tkazildi.

Navoiy viloyati bojxona boshqarmasi hamda O‘zbekiston yoshlar ittifoqining boshqarmadagi boshlang‘ich tashkilot tomonidan yoshlarini bojxona organlari faoliyati bilan yaqindan tanishtirish hamda ushbu sohaga qiziqishlarini yanada oshirish, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida navbatdagi targ‘ibot tadbiri tashkil qilindi. Unda 120 nafardan ortiq uyushmagan yoshlar, umumiy o‘rtta va o‘rtta-maxsus ta’lim muassasalari bitiruvchilarning viloyatdagi bojxona organlari boylab ekskursiyasi uyushtirildi.

O‘zbekiston Respublikasining Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g’risida Qonuni va O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 5 iyul “Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O‘zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatini qo’llab-quvvatlash to‘g’risida” PF-5106-son Farmoni ijrosi doirasida

tashkil qilingan mazkur tadbir davomida yoshlarga harbiy saf tayyorgarligi mashg'ulotlari namoyish qilindi, shuningdek, bojxona organlarida mavjud o'q-otar qarollar va maxsus himoya vositalaridan foydalanish boyicha tushuntirishlar berildi hamda ulardan foydalanish imkoniyati berildi. Tadbir davomida bojxonachilar va Milliy gvardiya xodimlarining hamkorlikdagi ko'rgazmali chiqishlari namoyishi taqdim etildi. Kunning ikkinchi yarmida ishtirokchilar chegara bojxona postlari faoliyati bilan tanishish maqsadida "Navoiy" xalqaro aeroportida bo'lishdi. Bu erda ularga aeroportdagi mavjud xizmatlar, yo'lovchilarni aeroport hududida harakatlanishi tartibi va bojxona organlari tomonidan amalga oshiriladigan ishlar to'g'risida tushuntirishlar berildi.

Shuningdek, import va eksport operatsiyalarini amalga oshirish tartibi haqida aniq tasavvurlarini shakllantirish maqsadida yoshlar Navoiy erkin iqtisodiy zonasiga hududidagi bojxona posti va ushbu hududda joylashgan "BENKAM" hususiy korxonasida ham bo'lishdiz.

Ta'kidlash joizki, mazkur ekskursiya viloyat yoshlarining bojxona organlari faoliyatiga doir bilimlarini, harbiy sohaga qiziqishlarini yanada orttirib, ularda Vatanga muhabbat va uning taqdiriga daxldorlik hissini qaror toptirishda muhim rol oynaydi. Ular yoshlarning extiyoji, qiziqishi va ularning ruhiyatiga mos tadbirlarni tayyorlashga alohida e'tibor bermoqda. Natijada madaniy-ma'rifiy muassasalarining yoshlar ma'naviy, axloqiy, ruhiy, badiiy tarbiyalash borasidagi faoliyati kerakli darajadan past bo'lmoqda. Aks holda, mafkuraviy immunitet birinchi navbatda yosh avlodning hayotiga yangicha ma'no va mazmun baxsh etishga, uyda faol hayotiy pozitsiyani shakllantirishga qaratilayotganlidadir. Chunki hozirgi zamon yoshlari faqat milliy g'oya timsolidagina mamlakat taraqqiyoti, yurt tinchligini va xalq farovonligini ta'minlashning yoshlar tabiatan turli g'oyalarga tez beriluvchan bo'ladilar.

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish asosida endigi asosiy vazifalar: keng jamiyatçilik, ziyorilarimiz ilm va madaniyat namoyondalari, avvalo ma'rifiy soha xodimlari milliy mafkurani takomillashtirish uchun asosiy tamoyillarini yoshlar ongiga singdirish, dunyoqarashni kengaytirishga

bag‘ishlangan tadbirlarni yangi bosqichga ko‘tarishdir. Yangi avlod madaniyat va madaniy-ma’rifiy muassasalar, mafkurani shakllantirish va xalqimiz ongiga singdirishga katta imkoniyatlarga egadir. Bunda teatr, kutubxona, klublar, madaniyat uylari va madaniyat saroylari, istirohat bog‘lari, muzeylar va boshqa muassasalar faoliyatidan keng foydalanish, kishilarning dunyo qarashini yuksaltiradigan, odamlarga ruhiy va ma’naviy ozuqa beradigan tadbirlar majmuini ishlab chiqarish va amalga oshirish lozimdir.

Milliy istiqlol mafkurasi tamoyillarida ko‘rsatilganidek, madaniy-ma’rifiy muassasalarda turli anjumanlar, davra suhbatlari, baxs munozaralar, uchrashuvlar, uyushmalar, milliy istiqlol mafkurasining mazmuni va mohiyati yoshlari ongiga tushunarli tezda yetib boradigan qo‘llanma va maslahatlar ishlab chiqsa maqsadga muvofiq bo‘ladi. Madaniy-ma’rifiy muassasalar yoshlarni haqiqiy san’at, chinakam badiiy go‘zallik ruhida tarbiyalaydigan maskanlarga aylanmog‘i lozim. Yoshlearning ma’naviy kamoloti ruhida fikr yuritishidagi, albatta komil inson g‘oyasi va uning milliy va umuminsoniy, umumbashariy mohiyatiga ega ekanligini bilmog‘imiz kerak. Erkin fuqarolik jamiyatini ma’naviy barqarorlik, barkamol ezgu g‘oyalari hayotiy e’tiqodi bo‘lgan insonlargina bunyod eta oladi. Shuning uchun ham yangilanayotgan jamiyatimizda sog‘lom avlodni tarbiyalashda, erkin fuqaro manaviyatini shakllantirish, madaniy-ma’rifiy ishlarni yuksak darajaga ko‘tarish orqali komil insonlarni voyaga yetkazish katta e’tibor berilmoqda, bir paytda Kadrlar Tayyorlash Milliy dasturi asosida madaniy-ma’rifiy muassasalarning vazifalari juda ma’suliyatlidir. Asli mafkura inson ruhiyati, tafakkuri va dunyo qarashini o‘zgartiradigan kuchli vosita. Uning g‘oyalari xalqning ishonch e’tiqodi, intilish va manfaatlari ifodasiga aylansagina samara beradi. Shu bois ham mafkura sohasidagi madaniy-ma’rifiy maskanlar targ‘ibot va tashviqot ishlari, fuqarolarning tushunchasi, aql-idrok va tafakkuri darajasini inobatga olgan holda, ma’rifiy yo‘l va usullar orqali amalga oshirish taqazo etadi. Umumiy qilib aytganda ma’naviy barkamol insonni tarbiyalash davlat islohatlarining ustivor yo‘nalishidir. Yurtdoshimiz ta’kidlaganidek: “Har bir insonga, ayniqsa

endigina hayotga qadam qo'yib kelayotgan yoshlarga, ongiga shunday fikr singdirish kerakki, ular o'rtaga quyilgan maqsadlarga erishishi, o'zlariga bog'liq ekanligini, Ya'ni bu narsa ularning sobitqadam g'oyat shijoatiga to'la to'kis fikrlaganga va cheksiz mehnatsevarlikka bog'liq emasligini anglab yetishlari kerak. Huddi shu narsa davlatimiz va xalqimiz ravnaq topishining asosiy shartidir. Yoshlarni tarbiyalash va voyaga yetkazishdek, davlat ahamiyatiga moyillik va ma'suliyatli vazifani amalga oshiradi, madaniy-ma'rifiy muassasalar ham ma'sul va javobgar bo'lib, ular o'z zimmasiga yuklatilgan vazifani tarqoq holda emas, balki hamkorlik va hamjihatlik bilan harakat qilish zamiridagi xal etishlari mumkin ekanligini anglab yetishlari kerak. Bu o'rinda madaniy-ma'rifiy muassasalar yoshlarni ma'naviy kamolotiga yetkazishda va ularning dunyo qarashini shakllantirishda hamda milliy istiqlol mafkurasini ularning ongiga singdirishda ta'lim-tarbiya mazmunini mukammal ishlab chiqarishlari lozim. Endigi paytda insonlar va ayniqsa yoshlar tarbiyasida madaniy-ma'rifiy muassasalarda kundagi talab va takliflar tavsiyalar kiritib yanada izchil olib borsa, samarali natija beradi:

- Yoshlarning ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishda ularning bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etish;
- O'qituvchi va murabbiylar ijodkorligini ta'minlash kasb mahoratlarini oshirishning samarali yo'llarini izlash;
- Qishloq yoshlari uchun ta'lim, madaniy- ma'rifiy muassasalarning zamonaviy shakllarini keng joriy etish;
- Yoshlar uchun dunyoqarashni kengaytiradigan qiziqarli teleko'rsatuvs, radio eshittirishlar muntazam tashkil etish, kino ko'rsatuvs, kutubxonalar bo'yicha bellashuvlar muntazam ravishda uyuştirish;
- Madaniy-ma'rifiy muassasalarni eng zamonaviy texnika va texnologiya bilan ta'minlash;
- Ta'lim- tarbiya ishlari shakllari, usul va vositalarini jahon andozasi talablariga mos holda rivojlantirish;

- Kutubxonalarda saqlanayotgan milliy yozma meros va hujjatlar haqidagi axborotlarni kengaytirish;
 - Kitobxonlarni jalb qilish uchun yangi binolarni qurish;
 - Yangi ko‘rgazmalar texnalogiyalarni qo‘llagan holda qiziqarli dil tortar ko‘rgazmalar tashkil etish;
 - Yoshlarga, o‘qituvchilarga va keng ommaga yordam berish maqsadida ma’ruza va nutq ommaviy tadbirlar orqali o‘quvchilar bilimini boyituvchi dasto‘rini rivojlantirish;
 - Respublikamiz hududida hozirgi kungacha barpo etilgan qishloq madaniyat markazlari faoliyatini keng o‘rganish;
 - Qishloq joylarda madaniyat markazlari barpo etish uchun hozirgi kunda zarur imkoniyatlar bo‘lmagan joylarda hashar bilan qurilish ishlari olib borish, bu ishlarga aholi yoshlarini va tijorat korxonalarining homiylik yordamini jalb etish;
 - Qishloq madaniyat maskanlari barpo etishni targ‘ib etish maqsadida joylarda hududiy seminarlar va kengashlar, uchrashuvlar, qiziqarli tadbirlar tashkil etish. Bu ishlarni yoritishga ommaviy axborot vositalarini jalb etish;
- Barcha milliy uslubiyot markazlari tarafida qishloq madaniyat maskanlari barpo etish ishlariga oid uslubiy va ommaviy qo‘mitalarni va tavsiyanomalarni yaratish.
- Yoshlar jamiyatida ro‘y berayotgan o‘zgarishlarni o‘zgacha qilib oladilar, qiyinchiliklarni vujudga kelganda extiroslarga beriladilar. Shu bois madaniyma’rifiy muassasalardagi asosiy vazifalarni yoshlarni to‘g‘ri yo‘lga boshlash, yoshlarga bo‘lgan e’tiborni kuchaytirishdan iboratdir. Yoshlar ma’naviy tarbiya muammolarini madaniy-ma’rifiy muassasalarning asosiy ishi bo‘lib, ungacha burch va ma’suliyat nuqtai nazardan yondoshmoq kerak. Shundagina yurtboshimiz ta’kidlaganidek, ma’naviy va jismoniy sog‘lom avlodni shakllantirishga bo‘lgan va o‘z oldimizdagi qo‘yilgan maqsadlarga erishamiz.

XULOSA

Hozirgi paytda bo'sh vaqtning shov beznes, kompyuter o'yinlari, moda, sport, bo'sh vaqtning zidli bo'lgan modellarni doim ham qo'shib olmaydigan ko'plab xorijiy modellari ba'zan mamlakatimizda ham milliy mafkurani faol surib chiqarmoqda. Ular yoshlar muhitida, ayniqsa o'rashib qolmoqda, ijtimoiy ahamiyatga ega bo'sh vaqtning o'rmini notabiyy bosuvchiga aylanmoqda.

Ijtimoiy-madaniy sohadagi milliy mafkurani yemirishning ushbu jarayoni hamda uni bizning fanimiz tomonidan zararsizlantirish mumkin bo'lgan usullari hozircha oxirigacha o'r ganilmagan va anglab olinmagan.

Shu tariqa biz so'ngi o'n yillarda bo'sh vaqtini muayyan darajada avtonomlashtirish, uni "Tashqi maqsadga muvofiqligidan" pragmatik maqsadlardan ajratib olish, voqelikning gedonistik idrok etish "ulug'vor faoliyat" sohasiga aylantirishning guvohi bo'lmoqdamiz. Bunda ommaviy madaniyat namunalarining roli ham kam emas.

Bu holat shakllantirilayotgan milliy mafkurani xalqimiz ongiga muvaffaqiyatli singdirish uchun bugungi kunda madaniy-ma'rifiy muassasalar yoshlarni tarbiyalashning muhim omiliga aylanishi hayotiy zarurligi haqida xulosa chiqarish imkonini beradi. Madaniyat va san'at muassasalarining faoliyati faqat tijorat asosiga qurilishiga yo'l qo'ymaslik lozim. Barcha madaniy-ma'rifiy ishlarni sifat jihatdan yangi darajaga ko'tarish kerak.

Bugundan boshlaboq kutubxonalar, axborot resurs markazlari, teatr, madaniyat va aholi dam olish markazlari, istirohat bog'lari, saroy va muzeylar va boshqa muassasalarning imkoniyatidan to'liqroq foydalanish, tegishli tadbirlarni ishlab chiqish hamda hayotga tadbir etish zarur. Turli uchrashuvlar, davra suhbatlari, munozaralar o'tkazish, aholi keng ommasiga milliy istiqlol mafkurasi mohiyatini tushuntirib beruvchi metodik adabiyot, plakatlar chiqarish kerak.

—Shaxs mafkuraviy yetukligining asosiy me'zoni o'zi mansub bo'lgan millat va xalq tomonidan erishilgan yutuqlarni o'zlashtira olish, ulardan faxrlanish, shuningdek, millat taraqqiyoti va Vatan ravnaqi yo'lida mehnat

qilish, kurashishda namoyon bo‘ladi. Yoshlar ma’lum muddatdan so‘ng faol ijtimoiy mehnat hamda yosh avlodni ma’naviy-axloqiy tarbiyalash jarayonida ishtirok eta boshlaydilar. Bu esa, ma’naviy-intellektual jihatdan yetuk mutaxassisning mafkuraviy immunitet shakllanganligi bilan o‘z imkoniyatlarini erkin namoyon qilish ko‘nikmalariga ega bo‘lishini taqozo etadi.

—Yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish uchun mutaxassisning yuksak darajadagi milliy iftixor tuyg‘usiga ega bo‘lishi maqsadga muvofiqdir, madaniyat muassasalarida milliy iftixor tuyg‘usini shakllantirish masalasining zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb muammolaridan biri ekanligini amalga oshirilgan tadqiqot natijalari yaqqol tasdiqladi.

—Bu vazifani muvaffaqiyatli hal qilish madaniyat muassasalarida ishlayotgan har bir xodimning mafkuraviy immunitetning mazmuni, uni yoshlarda shakllantirish imkoniyatlari, bu sohadagi ziddiyatlarni bartaraf etish yo‘llari, shakl, usul va metodlari bilan qurollangan bo‘lishini taqozo qiladi. Shuning uchun ham kuzatishlarimiz natijasida talaba-yoshlarda milliy iftixor tuyg‘usini shakllantirishning mazmuni, vosita, shakl, usul va metodlarini belgilash, bu sohada mavjud bo‘lgan tarixiy tajribalarni umumlashtirish nihoyatda dolzarb ekanligiga ishonch hosil qildik.

—yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishning asosiy vazifalaridan biri - ular o‘rtasida keng ko‘lamli ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tashkil etish asosida ularda yuksak ma’naviy-axloqiy sifatlar, jumladan, milliy iftixor tuyg‘usini shakllantirish yo‘lidagi barcha imkoniyatlardan samarali, unumli foydalanish hisoblanadi.

—Madaniyat muassasalari yoshlarda mafkuraviy immunitet va vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning asosiy omillaridan biri shaxslararo munosabatlarini vujudga keltiruvchi ko‘pqirrali faoliyatdir. Milliy istiqlol tarbiyasining yoshlarning maqsadiga muvofiq tashkil qilingan amaliy faoliyat shakli deb tushunilishi shaxsning o‘zligini anglash, g‘ururlanish, iftixor tuyg‘usining imkoniyatlarini aniqlash zaruratini tug‘dirdi.

– Aynan mana shu davrda yoshlarda barqaror ideallarni shakllantirish, hayotiy maqsadlarni belgilash uchun qulay obektiv va subektiv omillar yuzaga keladi. Ularda xalqning o‘tmishi, yutuqlarini bilish, bugungi kunda o‘z o‘rni, mavqeい va milliy mansubligini chuqur anglab olishga intilish kuchayadi. Talabalarning milliy madaniyat yutuqlarini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi ortadi.

Tavsiyalar

1. Mayjud imkoniyatdan kelib chiqqan holda yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishga oid adabiyotlarni yaratish bo'yicha tanlov o'tkazish.

2. Madaniyat muassasalari faoliyatida milliy g'oyani targ'ib qilishga imkon beruvchi tarbiyaviy tadbirlar (muzeylar faoliyati bilan tanishish, tarixiy obidalar hamda me'moriy yodgorliklarni o'rganish, ma'naviyat g'oyalarini o'zida ifoda etgan san'at asarlari (milliy kino, teatr, qo'shiqchilik, haykaltaryoshlik, milliy hunarmandchilik namunalari va sirk tomoshalarining g'oyaviy mazmunini anglashga yo'naltirilgan tadbirlar)ning amalga oshirilishiga e'tiborni qaratish.

3. Yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayonida ijtimoiy va gumanitar fanlar (O'zbekiston tarixi, klassik adabiyot, zamonaviy o'zbek adabiyoti, xalq amaliy san'ati, milliy qo'shiqchilik, pedagogika, falsafa, madaniyat tarixi, etika, estetika, din tarixi va boshqa) kafedralarining imkoniyatlaridan madaniyat muassasalari tadbirlarida samarali foydalanish chora-tadbirlarini belgilash.

4. Madaniyat muassasalari tuman miqyosida «Ajdodlar jasorati - avlodlarga o'rnak» mavzusidagi ko'rik hamda «G'oyamiz -himoyamiz» mavzusidagi ijodiy ishlar tanlovini tashkil etish.

5. Ommaviy axborot vositalari (televideniye, radio, matbuot) safihalarida yoshlар ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishga yordam beruvchi materiallarning berib borilishiga erishish.

GLOSSARIY

Immunitet - (lat. immunitas-ozod bo‘lish, qutilish) deganda tibbiyotda organizmning doimiy ichki muayyanligini saqlash, o‘zini turli, shu jumladan, zararli ta’sirlardan himoya qilishga qodir bo‘lgan hususiyatlari majmui tushuniladi.

Mafkura (arab. — fikrlar majmui) — muayyan ijtimoiy guruh, qatlam, millat, jamiyat, davlatning manfaatlari, orzulari, maqsadlari ifodalangan qarashlar va ularni amalga oshirish tizimi.

Ommaviy madaniyat – ko’pchilik tomonidan iste’foda qilishga mo’ljallangan va ommaviy axborot vositalari orqali tarqatiladigan madaniiy qadriyatlarni ishlab chiqish bilan ajralib turadigan zamonaviy industrial jamiyat madaniyatining bir turi.

Madaniyat – jamiyat, inson ijodiy kuch va qobiliyatlari tarixiy taraqqiyotining muayyan darajasi. Kishilar hayoti va faoliyatining turli ko’rinishlarida, shuningdek, ular yaratadigan moddiy va ma’naviy boyliklarda ifodalananadi.

Muzey – (yun.musion – muzalarga bag’ishlangan joy) tarixiy, moddiy va ma’naviy yodgorliklarni to’plash, saqlash, o’rganish va targ’ib qilish ishlarini amalga oshiruvchi ilmiy, ilmiy – ma’rifiy muassasa.

Bayram – (turkiycha kata yig’in , toy) – keng nishonlanadigan tantanali kun. Ijtimoiy – iqtisodiy taraqqiyot davomida kelib chiqishi, mazmuni, ijtimoiy hayotda qaror topishiga ko’ra an’anaviy, diniy, milliy va boshqa bayramlar vujudga keldi.

Mafkuraviy profilaktika - mafkuraviy immunitet tizimini shakllantiruvchi bosh omildir. U o‘z mohiyatiga ko‘ra yot g‘oyalarning kirib kelishining oldini olish va ularni yo’qotishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuini o‘z ichiga oladi.

Manipulyatsiya (manus - qo'l) so'zi, Ya'ni «obekt ustidan biror maqsadda ish olib borish» ma'nosida ishlatilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

RO'YXATI

I. Huquqiy-meyoriy hujjatlar

- 1.O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. - T.: "O'zbekiston", 1992.
- 2.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni - T.: "O'zbekiston", 1997 29 avgust
- 3.O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" - T.: "O'zbekiston", 1997 29 avgust.

II. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari .

1.“Madaniyat va sport sohasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni (2017 yil 15 fevral);

1. “O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida”gi Qarori (2017 yil 15 fevral);

2. “Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish va takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida”gi Qarori (2017 yil 31 may);

3. “O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi huzuridagi Madaniyat va san'atni rivojlantirish jamg'armasini tashkil etish to'g'risida”gi Qarori (2017 yil 16 oktabr);

4. “O'zbekiston davlat konservatoriysi faoliyatini yanada rivojlantirish va takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori (2017 yil 8 avgust);

5. “O'zbekiston kompozitorlari va bastakorlari uyushmasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida”gi Qarori (2017 yil 15 avgust);

6. “O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining moddiytexnik bazasini mustahkamlash to‘g‘risida”gi Qarori (2017 yil 18 oktabr);

7. “O‘zbek milliy maqom san’atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori (2017 yil 17 noyabr);

Madaniyat va san’at sohalarida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qaror va farmoyishlari quyidagilar:

1. “O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi to‘g‘risidagi hamda O‘zbekiston respublikasi Madaniyat vazirligi huzuridagi byudjetdan tashqari Madaniyat va san’atni rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘larini shakllantirish va ulardan foydalanish tartibi to‘g‘risidagi nizomlarni tasdiqlash haqida”gi Qarori (2017 yil 15 mart);

2. “O‘zbekkonsert” davlat muassasasi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi Qarori (2017 yil 28 avgust).

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini bирgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisdagi nutq. – Toshkent: O‘zbekiston, 2016.

2. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.

3. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.

4. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.

5. Mirziyoyev SH.M. Adabiyot va san’at, madaniyatni rivojlantirish – xalqimiz ma’naviy olamini yuksaltirishning muhim poydevoridir. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston ijodkor ziyyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma’ruzasi. // “Xalq so‘zi” gazetasi, 2017 yil, 4 avgust, 153-son.

6. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

III. Darsliklar, o'quv qo'llanmalar va monografiyalar

1. Abu Nasr Farobi. Fozil odamlar shahri. –T.: adabiyot va san'at, 1993. –B.28.
2. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari. -Toshkent, 2008. 64-bet.
3. Abu Ali Ibin Sino. Hikmatlar. O'zbekiston.1980.-b.43-46.
4. Aliqulov.X., Omonova.G., Jomiy. Dovoniy ta'lim-tarbiya haqida. -T.: O'qituvchi, nashriyoti, 1981.-b.124-125.
5. Mahmud Qashg'ariy. Devoni lug'ati turk. -T.: "Fan" 1982.-b.56-57.
6. Musurmonova.O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlар tarbiyasi .-T.:1996. – b.56.
7. To'xtaxodjaeva.M, va boshqalar. Pedagogika -T.: 2008. –b.76.
8. Xasanboeva.O, va boshqalar. Pedagogika tarixi. -T.: 2001.-b.84. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari. -Toshkent, 2008. 64-bet.
9. Bolajon tayanch dasturi. –Toshkent.: 2010. 230-bet.
10. O'zbek tilining izohli lug'ati. 1-tom, 65-bet.
11. To'ra Mirzayiv, Asqar Musoqulov, Bahodir Sarimsoqov. "O'zbek xalq maqollari" –T.: "Sharq", 2005 y.
12. U. Qoraboev. Madaniy tadbirlar –T.: "Sharq" 2003 yil.
13. Safo Ochil. Mustaqillik ma'naviyati va tarbiya asoslari.-T.:, 1997 y.
14. Q.Nazarov. Aksiologiya: qadriyatlar falsafasi. -T.:, 1998 y.
15. A.Aliyev. Ma'naviyat, qadriyat va badiyat.-T.:, "Akademiya". 2000 y.
16. M.Imomnazarov, M.Eshmuxamedova. Milliy ma'naviyatimiz asoslari. -T.:, 2001y.

17. T.Mahmudov. Mustaqillik va ma’naviyat. -T.: “Sharq” 2001y.
18. O.Musayev Mustaqil O‘zbekistonda millatlararo munosabatlar. -T.: “Ijod dunyosi” 2004 y.
19. Ma’naviyat nazariyasi va tarixi. -T.: 2002y.
20. A.Qamar. Ma’naviyat nazariyasi va tarixi. T.:, 2002y.
21. B.Qosimov. Milliy uyg‘onish. -T.:, “Ma’naviyat”, 2003y
22. M.Xajiyeva O‘zbekistonda tolerantlik jarayoni. -T.; 2008 y.
23. A.Begmatov, R.Rustamova “Milliy g‘oya targ‘iboti va madaniy-marifiy tadbirlar” –T.: “Ma’naviyat” 2007 y. -B.46.
24. U.Qoraboev “O‘bek xalqi bayramlari” -T.: “Sharq” 2002 y. -B. 11.
25. Falsafa: qomusiy lug‘at. –T.: ”Sharq” 2004. –B.121.
26. U.Qoraboev.,G‘. Soatov “O‘zbekiston madaniyati”,-T.: “Tafakkur bo‘stoni” 2011. –B. 170.
27. Shuhrat G‘oyibnazarov. “Ommaviy madaniyat”.-T.: “O‘zbekiston” 2012 y.-B.107.
28. Suyunov A. “Ommaviy madaniyat” ko‘lankasi yoxud ma’naviy taxdidlar haqida.-T.: “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” 2010 y.,
29. Umarov B. Globallashuv ziddiyatlari: iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy jihatlari. –T.: “Ma’naviyat”, 2006 y.,-B.91.
30. A.Azizzo‘jayev, H.Umarova, R.Qo‘chqorov “Globallashuv va axborotlashgan jamiyat muammolari” –T.: “Akademiya” 2001. –B.94.
31. N. Akbarov. Talabalarda kasbiy madaniyatni shakllantirish. –T.: “Fan” nashriyoti. 2007 yil, -B. 6-9.
32. M. Quronov, SH. Jumayev, O. Safarov. Tadbir samaradorligining o‘n sharti. –T.: 2006 y. - 24 b.
33. Madaniyat va san’at sohasiga oid meyoriy hujjatlar to‘plami. –T.: “MEDIANASHR” 2010 yil.
34. Uzluksiz ta’lim-kadrlar tayyorlashning asosi. –T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2014.

35. O‘zDSMI “San’at va madaniyat masalalari yoshlar nigohida”.-T.:
“NAVRO‘Z” nashriyoti. 2014 yil

V Internet saytlari

36. [http:// www.ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz) O‘zbekiston ta’lim portal
37. [http:// www.gov.uz](http://www.gov.uz) hukumat portal
38. [http:// www.zbekteatr.skm.uz](http://www.zbekteatr.skm.uz) – “O‘zbekteatr” IICHBsayti
39. <http://www.teatr.uz> – O‘zbek Milliy Akademik drama teatri sayti

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Xalq ijodiyoti” fakulteti
“Madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish va boshqarish” ta’lim yo‘nalishi
bitiruvchisi Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining
**“Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy
vositalari”**

mavzusida tayyorlagan bitiruv malakaviy ishiga
ilmiy rahbar xulosasi

Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining “Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy vositalari” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi kirish, ikkita bob, xulosa, glossariy va foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat bo‘lib, talab darajasida tayyorlangan.

Bitiruv malakaviy ishida milliy istiqlol g‘oyalari asosida kamol topayotgan bugungi yoshlar mustahkam e’tiqod, yuksak dunyoqarash, ma’rifat asosida o‘zligini namoyon etmoqni, mamlakatimiz aholisini qalbi va ongini egallashga qaratilgan tahdidlarga qarshi turishi va ogoh bo‘lib yashamog‘i uchun madaniy-ma’rify tabdirlar saviyasini ham zamon talabi darajasida moslashtirishi lozimligi, jaholatga qarshi ma’rifat asosida kurashish, sog‘lom e’tiqod, yuksak dunyo qarash hamda mafkuraviy immunitet asoslarini mustahkamlashga xizmat qila oladigan tadbirlar rejasini yaratish zarurligi haqida batafsil ma’lumotlar berilgan.

Mazkur tadqiqotda madaniy-ma’rifiy tadbirlar orqali mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayonlari, unda insonparvarlik, vatanparvarlik, ahloqiylik, bag‘rikenglik fazilatlarini shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratgan.

Mazkur bitiruv malakaviy ishida ba’zi stilistik va orfografik xatoliklarni kuzatish mumkin. Ammo, bu ishning mazmuniga ta’sir qilmaydi.

Bitiruv malakaviy ishini himoyaga tavsiya etaman.

Ilmiy rahbar: “Madaniyat va san’at muassasalarini
taskil etish hamda boshqarish kafedrasи”
dotsenti

V.Rustamov



O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Xalq ijodiyoti” fakulteti
“Madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish va boshqarish” ta’lim yo‘nalishi
bitiruvchisi Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining
**“Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy
vositalari”** mavzusida tayyorlagan bitiruv malakaviy ishiga

taqriz

Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining “Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy vositalari” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi ikki bob, to‘rtta paragraf, xulosa, glossariy va foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat bo‘lib, mavzular ketma-ketlikda izchil yoritilgan. Bu ishda yoshlarda ma’naviy-ma’rifiy vositalar orqali mafkuraviy immunitetni shakllantirish bo‘yicha yetarlicha ma’lumotlar berilgan. Bunda yoshlarning atrofimizda turli yot g‘oyalarga qarshi kurasha olish ko‘nikmasini shakllantirish, uning uchun bilimli, ilmli bo‘lish masalasiga katta e’tibor berilgan.

Madaniyat va san’at muassasalari mafkuraviy immunitetni shakllantirishda katta imkoniyatlarga ega ekanligi, bunda teatr, kutubxona, madaniyat va aholi dam olish markazlarii, madaniyat va istirohat bog‘lari, muzeylar va boshqa muassasalar faoliyatidan keng foydalanish, kishilarning dunyo qarashini yuksaltiradigan, odamlarga ruhiy va ma’naviy ozuqa beradigan tadbirlar majmuuni ishlab chiqarish va amalga oshirish haqidagi ma’lumotlar mazkur ishning mazmunida berilgan.

Bitiruv malakaviy ishida berilgan taklif va tavsiyalar mazkur sohani yaxshilashga turtki bo‘la olishiga ishonch bildiraman.

Mazkur bitiruv malakaviy ishida ba’zi stilistik va orfografik xatoliklardan holi emas. Ammo, bu ishning mazmuniga ta’sir qilmaydi.

Bitiruv malakaviy ishini himoyaga tavsiya etaman.

Madaniyat va san’at muassasalarini
tashkil etish va boshqarish kafedrasini
dotsenti



D.Yusupaliyeva

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Xalq ijodiyoti” fakulteti
“Madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish va boshqarish” ta’lim yo‘nalishi
bitiruvchisi Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining
**“Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy
vositalari”**

mavzusida tayyorlagan bitiruv malakaviy ishiga

TAQRIZ

Mirzaahmedova Muzayyana Xasanboy qizining “Yoshlar ongida mafkuraviy immunitetni shakllantirishning madaniy-ma’rifiy vositalari” mavzusidagi bitiruv malakaviy ishi ma’naviy-ma’rifiy vositalar orqali mafkuraviy immunitetni shakllantiriga oid yetaricha ma’lumotlar berilgan. Bunda yoshlarning ta’sirchanligi, ularning tarbyasida alohida e’tibor qaratish lozim bo‘lgan jihatlar haqida so‘z boradi.

Yoshlarning mustahkam irodasi, e’tiqodi, dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan fikr va mulohazalari mazkur ishda batafsil yoritilgan bo‘lib, mamlakatimiz aholisini qalbi va ongini egallashga qaratilgan tahdidlarga qarshi turishi va ogoh bo‘lishlari uchun madaniy-ma’rify tabdirlarning saviyasini oshirishga jiddiy munosabatda bo‘lish haqidagi fikrlari qimmatlidir.

Madaniy-ma’rifiy tadbirlar orqali mafkuraviy immunitetni shakllantirish jarayonlari, unda insonparvarlik, vatanparvarlik, ahloqiylik, bag‘rikenglik fazilatlarini shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratganligi ishning mazmunini oshirishga xizmat qilgan.

Mazkur bitiruv malakaviy ishida ba’zi stilistik va orfografik xatoliklarni kuzatish mumkin. Ammo, bu ishning mazmuniga ta’sir qilmaydi.

Bitiruv malakaviy ishini himoyaga tavsiya etaman.

O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi kadrlar boshqarmasi boshlig‘i  A.Nurmatov

